

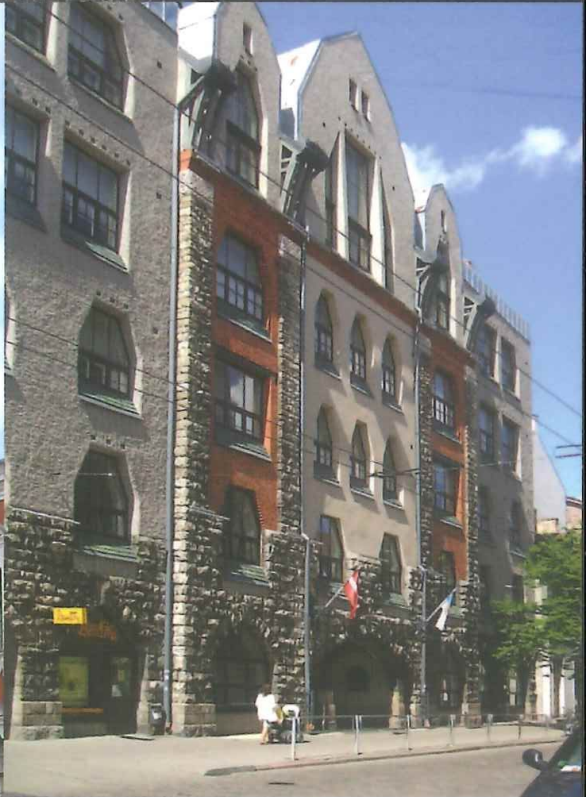
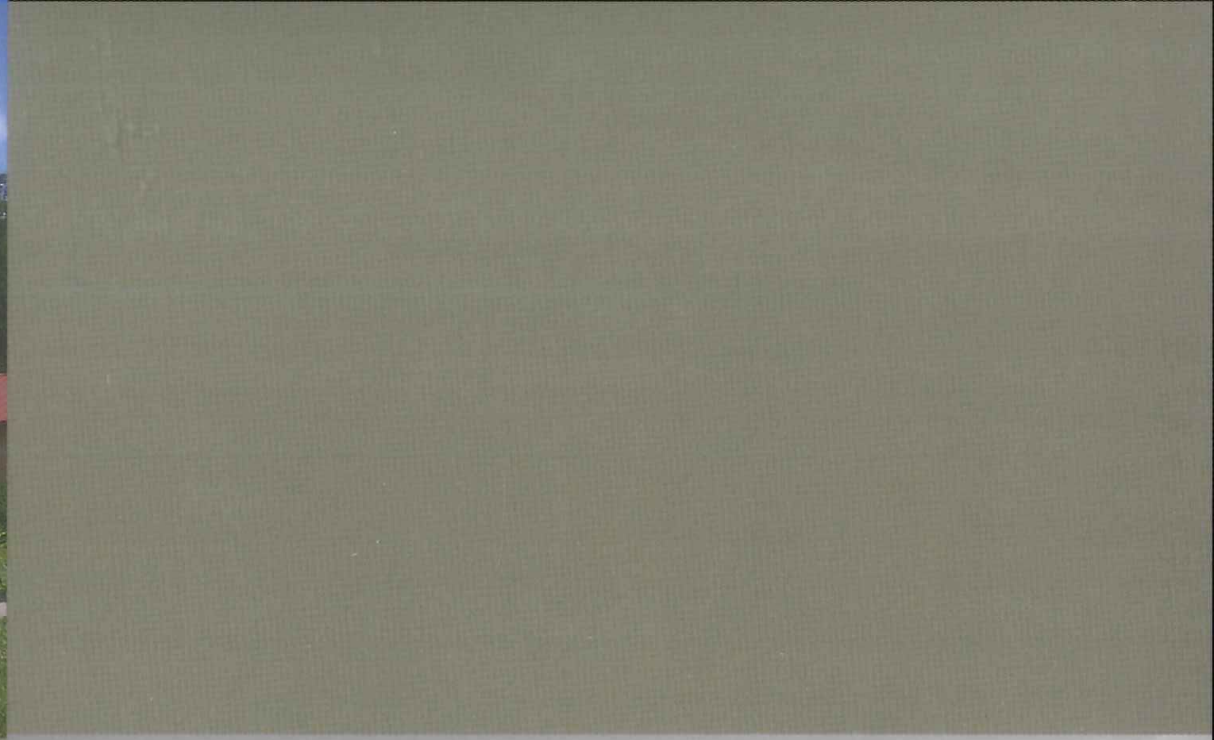
EIROPAS
KULTŪRAS
MANTOJUMA
DIENAS

SKOLAS KULTŪRAS PIEMINEKĻOS

2013

EIROPAS KULTŪRAS MANTOJUMA DIENAS 2013

SKOLAS KULTŪRAS PIEMINEKĻOS

VALSTS
KULTŪRAS
PIEMINEKĻU
AIZSARDZĪBAS
INSPEKCIJA

Teksta autori: Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija (J. Dambis, V. Brice, Dz. Bukeviča, S. Dundure, B. Ekere, K. Geile, D. Ķibilda, U. Maisiņš, J. Mikuļska, I. Ozola, A. Pētersone, V. Platpīre, M. Putniņa, L. Silkāne, J. Zilgalvis), I. Apmane, J. Bakmanis, J. Bozovičs, I. Brinteniece, A. Fedorova, I. Gaile, L. Hodjačika, G. Jaņpēteris, G. Linīte, L. Ozoliņa, A. Pūliņa, A. Stepanova, E. Tisjaka, S. Trušele, M. Zīberte, Z. Zvejniece

Teksta redaktors: Jānis Zilgalvis

Fotogrāfijas: J. Bakmanis, G. Jaņpēteris, I. Juškāne, I. Lūsis, E. Dubiņš, Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas reģionālo nodaļu inspektori

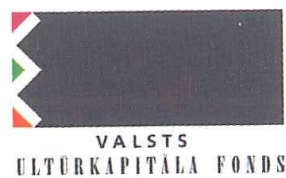
Dizains: Katrīna Vasiļevska

Projekta vadība: Kristīne Geile

Iespiests: apgāds MANTOJUMS

Izdevuma sagatavošanā izmantoti VKPAI Pieminekļu dokumentācijas centra u. c. materiāli.

Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija izsaka pateicību visiem,
kas palīdzēja un piedalījās izdevuma tapšanā!

KURZEME

Oskara Kalpaka Rudbāržu pamatskola. Rudbāržu muižas pils	10
Vērgales pamatskola. Vērgales muižas kungu māja	11
Vandzenes pamatskola. Vandzenes muiža	13
Popes pamatskola. Popes muižas pils	14
Dundagas Mākslas un mūzikas skola. Dundagas pils	15
Pastendes pamatskola. Pastendes muižas pils	16
Ezeres vidusskola. Ezeres muižas kungu māja	17
Apriķu pamatskola. Apriķu muižas kungu māja	18
Liepājas universitātes fakultāte. Nikolaja ģimnāzija	19
Liepājas Valsts 1. ģimnāzija. Liepājas meiteņu ģimnāzija	20
Kuldīgas Tehnoloģiju un tūrisma profesionālā vidusskola. Baltijas Skolotāju seminārs	21
Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas Kuldīgas filiāle. Vācu ģimnāzija	23
Laidu pamatskola. Laidu muižas kungu māja	24
Ventspils 1. ģimnāzija. Ventspils ģimnāzija	25
Ventspils Tehnikums. Tirdzniecības skola	26
Ventspils vakara vidusskola. Ventspils pamatskola	27

RĪGA UN RĪGAS REĢIONS

Latvijas Mākslas akadēmija. Rīgas biržas apvienības komercskola	30
Pumpuru vidusskola. Skola	31
Rīgas Kristīgā vidusskola. Skola	32
Latvijas Kultūras akadēmijas teātra studiju ēka, tā sauktais Zirgu pasts. Dzīvojamā ēka	33
Pamatskola Rīdze. Skola	35
Rīgas Valsts 1. ģimnāzija. Skola	36
Rīgas 40. vidusskola. Skola	37
Latvijas Universitātes karceris	38

ZEMGALE

Bebru internātvīdusskola. Vecbebru muižas kungu māja	42
Jēkabpils Agrobiznesa koledža. Apriņķa skola	43
Latvijas Lauksaimniecības universitāte. Jelgavas pils	44
Vilces pamatskola. Vilces muižas kungu māja	46
Jelgavas ģimnāzija. Skola	47
Skaistkalnes vidusskola. Skaistkalnes muižas kungu māja	49
Zaļenieku profesionālā vidusskola. Zaļenieku muižas pils	50

VIDZEME

Beļavas Krišjāņa Valdemāra pamatskola. Beļavas muižas kungu māja	54
Mazsalacas vidusskola. Mazsalacas (Valtenberģu) muižas pils	56
Gulbenes 2. vidusskola. Gulbenes pamatskola	57
Ojāra Vācieša Gaujienas vidusskola. Gaujienas muižas pils	58
Druvienas pamatskola. Druvienas muižas kungu māja	61
Ernsta Glika Alūksnes Valsts ģimnāzija. Ģimnāzija	62
Cēsu internātpamatskola — rehabilitācijas centrs. Cēsu Bērzaines ģimnāzija	63
Litenes pamatskola. Litenes muižas kungu māja	65
Valmieras Valsts ģimnāzija. Valmieras Skolotāju seminārs	66
Gulbenes novada Valsts ģimnāzija. Gulbenes Valsts komercskola un arodskola	68
Lizuma vidusskola. Lizuma muižas pils	69

LATGALE

Skrudalienas pamatskola. Skola	72
Viļakas Valsts ģimnāzija. Skola	73
Gaigalavas pamatskola. Bikavas muižas apbūve	74
Bērzpils vidusskola. Bērzpils skola	76
Malnavas koledža. Malnavas muiža	77
Sutru pamatskola. Skola	78
Galēnu pamatskola	79

Latvijas sabiedrībai ir laimējies dzīvot skaistā, ar vērtīgu kultūras mantojumu piepildītā zemē. Vairāku gadu tūkstošu kultūras mantojuma koncentrācija Eiropā padarījusi to par radošā intelekta spēcīgāko virzītāju pasaulē. Kultūras mantojuma saglabāšanas jēga ir plašāka, nekā mums dažkārt ikdienā šķiet. Tālredzīgas mūsdienu attīstītās valstis kultūras mantojumu neuztver kā slogu, bet kā cilvēka personīgās un kolektīvās atmiņas nesēju, radošuma avotu, ekonomisku vērtību, sabiedrības nodarbinātības risinājumu, veiksmīgu starpnacionālo attiecību un integrācijas, starptautiskās konkurences, kā arī atpazīstamības instrumentu.

Arī Latvijas kultūras mantojums ir vērtība un iespēja, kas kalpo kā resurss ilgtspējīgas attīstības un dzīves kvalitātes nodrošināšanai.

Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas misija ir saglabāt kultūras mantojumu kā cilvēka dzīves kvalitātes nozīmīgu faktoru — apzināt, aizsargāt un iekļaut mūsdienu dzīves aprītē materiālo kultūras mantojumu, veicināt sabiedrībā kultūrvēsturisku vērtību izpratni. Šīs misijas izpilde nav iespējama bez plašu interešu grupu iesaistes.

Kultūras mantojuma saglabāšana nav iedomājama bez zināšanām un prasmēm, kas iegūtas izglītības procesā, bet attīstītas un nostiprinātas ilgstošā praktiskā darbā. Latvijas izglītības iestādes ir izvietotas speciāli šai funkcijai radītos objektos vai tai pielāgotās citam mērķim būvētās ēkās, no kurām kultūrvēsturiski nozīmīgākās ir atzītas par kultūras pieminekļiem. Skolas funkcija ir palīdzējusi veiksmīgi saglabāt daudzas Latvijas muižas un pilis. Senā, ar tradīcijām bagātā un arhitektoniski vērtīgā ēkā izvietotai skolai ir papildu pievienotā vērtība. Skola kultūras pieminekļi, no vienas puses, nozīmē ierobežojumus un var radīt zināmas neērtības, bet, no otras puses, kļūst par izziņas un plašu interešu avotu, īpašu vidi personības izaugsmei. Cilvēks veido vidi, un vide veido cilvēku!

Kultūras vidē attīstījusies sabiedrība vienmēr būs radošāka un nākotnes izaicinājumiem konkurētspējīgāka. Lai skola — kultūras piemineklis — mūsu apziņā nepastāv kā sastinguma simbols, bet attīstības un vides kvalitātes virzītājs!

Juris Dambis,

Dr. Arch.,

Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas vadītājs

Kurzeme

Oskara Kalpaka Rudbāržu pamatskola

Rudbāržu muižas pils

Skrundas nov., Rudbāržu pag., Rudbārži

Kurzemes hercogam piederošo Rudbāržu muižu 1778. gadā savā īpašumā ieguva fon Firksu dzimta, kurai tā piederēja līdz Latvijas agrārreformai. 1835. gadā celto pili pēc baroneses T. fon Firkssas pasūtījuma 1882.-1883. gadā pārbūvēja Rīgas būvfirma *Robert Hausermann*. Vēlīnā ampīra stilā celtā simetriskā divstāvu ēka ieguva greznu manierisma un renesanses formu dekoratīvo apdari, kā arī apjoma papildinājumus. Virs sānu rizalītiem izveidoti stāvi teltsveida jumtiņi, tāda paša veida divslīpju jumta plaknē virknēti jumta logi divās rindās, centrālā rizalīta trīsstūra frontons risināts greznās manierisma un renesanses formās. Pils dienvidu galā izbūvēja poligonālas formas ziemas dārzu ar kupolveida jumtiņu, kura vietā šodien ir terase. Ēkas sānu rizalīti sāka asociēties ar stūru torņiem, jo tie izvirzījās no fasādes arī skatā no gala. Šāds stūru akcentējums sastopams Francijā 16. gadsimta renesanses arhitektūrā.

Tomēr Eiropas pils ir iespaidīgas savos apjomos, ar vienu vai vairākiem iekšējiem pagalmiem. Rudbāržu pilij iekšējā pagalma nav, un ēka uztverama frontāli. Tā kļuva par 1905. gada piļu dedzināšanas upuri. Pils atjaunošanā (1908. gads, arhitekts L. Reinīrs) stāvais teltsveida jumts nomainīts ar lēzenu, centrālajā rizalītā atkal atjaunots trīsstūra frontons, bet simetriskā ielokā izveidotās kāpnes pārsedza balkons ar četrām doriskām kolonnām. Parka pusē parādījās jauns monumentāls portīks ar joniskām kolonnām. Pie portika pieklāvās plaša terase ar kāpnēm, kas veda tālāk parkā. L. Reinīrs centies ēku tuvināt neoklasicisma ideāliem.

Uzraksts uz plāksnes, kas novietota pie pagalma kāpņu terases sienas, vēsta, ka no šejienes 1919. gada 3. martā sākās Latvijas atbrīvošana pulkveža Oskara Kalpaka vadībā. Plāksne uzstādīta 1935. gadā, padomju varas gados noņemta, bet 1989. gadā atkal celta godā.

20. gadsimta 30. gados Rudbāržu muižas pilī ierīkots atpūtas nams karavīriem. Vēlāk pils izmantošanas veids mainījās un tur iekārtoja skolu, kas tur atrodas vēl šodien. Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas skolā veikts remonts, atjaunotas telpas, likvidējot padomju laiku pārveidojumus u. c. Ēka un tās apkārtnē sakopta un priecē gan vietējos iedzīvotājus, gan tūristus. Patlaban ēku izmanto Oskara Kalpaka Rudbāržu pamatskola.

J. Zilgalvis

Vērgales pamatskola

Vērgales muižas kungu māja

Pāvilostas nov., Vērgales pag.

Vērgales muižas apbūve veidojusies 18. gadsimtā, kad tā piederējusi fon Bēru dzimtai. Sākotnējā kungu māja (18. gs.) ap 1837. gadu pārbūvēta vēlā klasicisma stilā. Divstāvu ēkai ir samērā augsts cokolstāvs, tā segta ar stāvu divslīpju jumtu, kura gali nošļaupti. Abu garenfasāžu centrus akcentē četrkolonnu portiki ar trīsstūrveida frontoniem, kuros ievietoti fon Bēru dzimtas ģerboņi un smilšakmens rozetes. Pils galos piebūvēti nelieli rizalīti.

1922. gadā pilī iekārtota skola. Otrā pasaules kara laikā tajā atradās vācu armijas hospitālis. Pēc kara skola atsākusi darbību un atrodas un atrodas tur arī šodien. Vienā no pils galiem 20. gadsimta 60. gados uzcelta divstāvu piebūve labierīcībām, kas mazina vēsturiskā būvapjoma kultūrvēsturisko vērtību, tomēr laika gaitā ir iespējams šo uzslāņojumu likvidēt.

Skolas laikā pēc vēsturiskām analogijām atjaunoti portiku margu metālkalumi, 2006. gadā restaurēts parkets vienā no pils telpām, kas atklājies remonta darbu laikā. Saglabātas ir arī koka kāpnes ar klasicisma margām. Remontdarbi veikti 2001., 2003. un vēlākos gados.

Pils atrodas plaša apbūves ansambļa centrā, netālu no tās saglabājusies klēts, kalpu māja, brūzis, staļļi un citas ēkas. Apbūvi ieskauj 19. gadsimta sākumā veidots ainavu parks, kas atbilstoši iespējām tiek kopts un uzturēts. Patlaban ēku izmanto Vērgales pamatskola.

Vandzenes pamatskola

Vandzenes muiža

Talsu nov., Vandzenes pag., Vandzene

Pirmo reizi Vandzenē skolēnus sāka mācīt 1862. gadā. Tolaik nebija skolas telpu, tāpēc stundas notika kalpu ērberģī *Vecellē*. 1866. gada rudenī sākās mācības jaunajā skolā, kuru uzcēla netālu no muižas un kuras būvniecībai materiālus deva barons fon Heikings.

Tagadējais Vandzenes muižas ansamblis celts 19. gadsimta sākumā ar klasicisma stila iezīmēm un no 1849. līdz 1920. gadam piederēja fon Heikingu dzimtai. Muižas ansamblis ir simetrisks apbūves komplekss ar uzsvētu centrālo asi. Abās pusēs iebraucamam ceļam ir stallis un klēts ar klasicisma stila iezīmēm, parādes pagalma otrā pusē atrodas pils. Saimniecības ēku pusē pagalmu ierobežo akmens žogs, aiz kura ir kalpu mājas. Saimniecības ēkas abās pusēs galvenajai celtnei — pilij, ir stipri pārbūvētas.

Muižas apbūvē ietilpst arī brīva plānojuma ainavu parks ar dažādiem eksotisku koku stādījumiem, gleznainu dīķi, kura ūdeņos spoguļojas viena no izteismīgākajām saimniecības ēkām — brūzis, kas celts 19. gadsimta otrajā pusē. Uz kungu māju ved taisna, gara grupās stādītu ošu un kļavu aleja, kas kopā ar ēkas baltajām kolonnām pavasarī un rudenī veido krāšņu krāsu kompozīciju. Pils priekšā plešas izcilā Rīgas dārzu arhitekta Andreja Zeidaka projektētais prieksdārzs (1937. gads). Divi pie muižas kungu ēkas vertikāli zemē ieraktie lielgabali apliecina čuguna liešanas tehnikas un artilērijas attīstību 17. gadsimtā. Iekštelpas ir pārveidotas, piemērojot tās skolas vajadzībām. Pagrabā saglabājusies krusta velve.

1920. gadā pils pārgāja valsts īpašumā. 1937. gadā skolai pievienoja Skreites pamatskolu (bijušo Skreites muižas dzīvojamo ēku (1902)), un izveidojās sešu klašu pamatskola, kurai telpas ierādīja pilī. Otrā pasaules kara laikā skolas ēkā iekārtoja vācu armijas lazareti, bet bērni mācījās kultūras namā. No 1945. gada skola kļuva par septiņgadīgo pamatskolu, bet 1955. gada sākumā rajona Tautas izglītības nodaļa izlēma, ka Vandzenes skola pārveidojama par vidusskolu, tāpēc ēku pārbūvēja, tajā likvidēja skolotāju dzīvokļus, kurus piemēroja mācību telpām — klasēm un kabinetiem. Pagrabstāvā izbūvēja darbnīcu zēniem. Kopš 2011. gada Vandzenes muižas ēkā atrodas Vandzenes pamatskola.

Popes pamatskola

Popes muižas pils

Ventspils nov., Popes pag.

Popes muiža ir fon Bēru dzimtas Popes atzara īpašums jau kopš 17. gadsimta sākuma. Domājams, ka sākumā celta koka dzīvojamā ēka. Vecākā mūra ēka Popes muižā ir tā sauktais medību namiņš, ko dēvē arī par veco pili un izpriecu māju (1653).

Muižas pils, domājams, celta ap 1600. gadu, bet plašāki būvdarbi turpinājušies līdz pat 1692. gadam. Šajā laikā muižas īpašnieks bija V. fon Bērs. Tā bija vienkārša ēka ar centrālo rizalītu un trīsstūra frontonu. Ieejas priekšā atradās neliels lievenis.

Par muižas pili 1700. gadā ziņas sniedz inventarizācijas materiāli: «no akmeņiem celta māja ar 78 iestiklotiem logiem». Jauns posms pils būvēstūrē aizsākās 18. gadsimta pirmajā ceturksnī, kad ēka pārbūvēta. Pils plānojuma telpisko struktūru analizējis vācu mākslas vēsturnieks K. fon Lorks plašā Eiropas arhitektūras kontekstā. Pētījumi liecināja, ka Popes pilij līdzīgas ir Frīdrihšteinas (1709–1717), Dinhofšates (1710–1716) un Karvindes (1713–1715) pils Austrumprūsijā, kuru arhitekti ir Ž. de Bodts un Dž. fon Kollass. Pēc pils uzcelšanas iekārtots tās interjers. Telpas rotāja daudzi mākslas priekšmeti, tostarp pils īpašnieku portretu galerija. Popes pili daļēji izpostīja 1812. gada karā, kad tajā uzturējās franču karaspēka vienības un bija ierīkots hospitālis. Pēc tam veikts remonts, bet iepriekšējā iekārtojuma spožums un greznums vairs nebija atgūstams.

19. gadsimta 40. gados veikta pils paplašināšana. Pils rietumu galam piebūvēts jauns korpuss un tam galā vēl vāgūzis. Līdz ar to zuda ēkas simetrija un pagalma plānojuma viengabalainība. Šajos gados muižas centra taisnstūrveida pagalmu papildināja vēl divas ēkas: pārvaldnieka māja un doktorāts, kurā atradās aptieka un slimnīca. Pils salīdzinoši maz cieta 1905. gada nemieros — nodega tikai zirgu stallis un vāgūzis. Popes pils necieta arī Pirmajā pasaules karā. 1920. gadā pēc agrārreformas muižas apbūve, kurā uzskaitītas 48 ēkas un būves, pārņemta valsts īpašumā. No 1937. gada pilī iekārtota skola, kas tur atrodas vēl šodien.

Pils iekštelpās saglabājušies 18.–20. gadsimta sākuma interjera dekoratīvās apdares elementi, būvgaldniecības izstrādājumi. Patlaban muižas pili izmanto Popes pamatskola.

J. Zilgalvis

Dundagas Mākslas un mūzikas skola

Dundagas pils

Dundagas nov., Dundagas pag., Dundaga, Pils iela 14

Daudzām teikām un nostāstiem apvītā Dundagas viduslaiku pils celta uz Pāces upes apskalotas pussalas un ir lielākā 13. gadsimta trešajā ceturksnī būvētā pils Ziemeļkurzemē. Ar slēgto pagalmu, vārtu torni un 2-3 metrus biezajiem mūriem tā atgādina sen aizgājušos laikus.

Dundagas pili dibināja Rīgas domkapituls. No 1711. gada līdz agrārajai reformai 1920. gadā pils piederēja Ostenu-Sakenu dzimtai. Ilgajā pastāvēšanas laikā pils vairākkārt pārbūvēta, divas reizes degusi, pārdzīvojusi karus, bet vienmēr atjaunota un paplašināta. Pārbūvēs tā no cietokšņa pamazām tapa par greznu muižnieku mītni, kurā redzami vēlāko laiku stilu uzslāņojumi. Pašreizējo izskatu pils ieguva pirms Pirmā pasaules kara (1909-1914). Par pils vēsturi stāsta vārtu torņa fasādē iemūrētie pils īpašnieku dzimtas vāpēņi, divas smilšakmens stēlas pagalmā: pa kreisi no durvīm — bruņinieks, pa labi — bīskaps, logu metālkalumi, barokāla koka galerija. Ēku sedz mansarda jumts. Parku, iespējams, sāka veidot 18. gadsimtā īpašnieku Ostenu-Sakenu valdīšanas laikā.

Ar Dundagas pili saistās daudz nostāstu un teiku. Vispopulārākais no tiem ir par Zaļo jumpravu, kas vēl šodien pilnmēness naktīs staigājot pa pili.

Dundagas pagasta pašvaldība, kam pils tagad pieder, veido to par pagasta kultūras, atpūtas un tūrisma centru. Ēkā darbojas Dundagas Mūzikas un mākslas skola, Tūrisma informācijas centrs, dažādas pašvaldības struktūrvienības, Latvijas Pasta Dundagas filiāle un Dundagas katoļu draudze. Skolas pedagogi un audzēkņi aktīvi piedalās dažādās kultūras aktivitātēs pagastā, novadā, valstī. Veiksmīgi, ar atzīstamiem panākumiem ir startēts reģiona, valsts un starptautiskajos konkursos, festivālos, skatēs un citos pasākumos.

A. Pūliņa

Pastendes pamatskola

Pastendes muižas pils

Talsu nov., Ģibuļu pag.

Pastendes muiža atrodas Kurzemē, Talsu novadā (5 kilometrus no Talsiem) pie Stendes upes. 444 gadus (1476–1920) tā piederēja baronu Hānu dzimtai.

Muižas apbūve šajā vietā sākās 17. gadsimtā. 1700. gadā sāka celt jaunu pili, un, pēc nostāstiem, celtniecības laikā šajā vietā atrasta aprakta manta. Nozīmīga ēkas pārbūve veikta 1780.–1800. gadā. Šajā laikā kungu māja pārbūvēta klasicisma stilā un atbilstoši jaunajām muižas apbūves prasībām izveidota simetriska parādes pagalma apbūve, vienā pusē uzbūvējot kalpu māju, bet otrā — kavalieru māju.

Pils ierīkošanas un apdares darbi turpinājās 19. gadsimtā, un no šā laika saglabājusies interjera apdare: griestu gleznojums pirmajā stāvā (atjaunots 1990. gadā), parkets, kamīns. Ēkas bēniņos atrasts arī akmenī kalts Hānu dzimtas ģerbonis.

20. gadsimta 20. gados muiža nonāca Latvijas valsts īpašumā. No 1938. gada janvāra līdz 1941. gada maijam Pastendes muižā bija dislocētas Latvijas armijas 2. Ventspils kājnieku pulka daļas. Pils ziemeļu spārnu līdz repatriācijai apdzīvoja Eberharda fon Hāna ģimene. Otrā pasaules kara gados okupācijas varasiestādes muižā iekārtoja koncentrācijas nometni, vēlāk — kara lazareti. Kopš 1945. gada muižas ēkā atrodas Pastendes pamatskola.

L. Hodjačika

Ezeres vidusskola

Ezeres muižas kungu māja

Saldus nov., Ezeres pag., Ezere

Jau 1567. gada rakstītajos vēstures avotos minētā Lielezeres muiža atrodas pie Latvijas un Lietuvas robežas, tagadējās Saldus–Mažeikī šosejas malā, Vadakstes upes krastā. Ezeres muižas dzīvojamās ēkas būvniecības pirmsākumi meklējami 18. gadsimta beigās, kad muižas zemes savā īpašumā ieguva Vilhelms Ašebergs fon Ketlers. Ainaviski vērtīgais brīvā plānojuma parks starp Vadakstes upi un muižas kungu māju ierīkots 19. gadsimta otrajā pusē, laikā, kad muiža pārgāja baronu Štiglicu īpašumā. Pēdējie muižas īpašnieki nākuši no Nolkenu dzimtas, kas atstatu no muižas apbūves ierīkojuši dzimtas kapliču. Vēsturiski ziemeļos no muižas kungu mājas veidojās saimniecības ēku apbūve, tostarp ampīra stilā celtie stāļi ar arkveida vārtu ailu.

Skola Ezeres muižas kungu mājā izvietota kopš 1921. gada, kad tika pieņemts lēmums par Ezeres pagasta 2. pakāpes pamatskolas dibināšanu, vēlāk — 6. klašu pamatskolas izveidošanu, līdz 1952. gadā skola pārveidota par vidusskolu. Ezeres vidusskola ēkā, kas ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis, atrodas joprojām.

Ziņu par muižas dzīvojamo ēku skārušām pārbūvēm ir maz. Līdz mūsdienām saglabātais apjoms ir divstāvu korpusu, ko no ziemeļiem noslēdz trīsstāvu būvapjoms, no dienvidiem — divstāvu apjoms ar terasi. Klasicisma stilā būvētās ēkas simetriskums un sākotnējā apjoma līdzsvarotība zudusi līdz ar 20. gadsimta 50. gados ziemeļu rizālītam no rietumiem piebūvēto jauno divstāvu mācību korpusu un sporta zāles apjoma izbūvēšanu 80. gados. Klasicisma stila izpausmes vēl saskatāmas ēkas eksterjerā un interjera apdarē.

Muižas kungu mājas, tagadējās skolas, arhitektūra pieticīgo ārējo dekora elementu dēļ uzskatāma par lakonisku. Pret austrumiem vērstā galvenā fasāde dalīta trijās daļās: centrālajā un divās sānu, kuras iezīmē rizālīti. Savdabīgu būvapjomu veido piebūve trīs stāvos ar apaļiem lodziņiem starp centrālo korpusu un ziemeļu rizālītu. Patlaban ieeja skolā atrodas vēsturiskās logailas vietā, bet par senāko ieeju liecina palikušie lieveņa pakāpieni un fasādē labi saskatāmā durvju ailes pārbūve par loga ailu. Ēkas vēsturiskais telpu plānojums mainīts un pielāgots skolas vajadzībām, bez izmaiņām saglabāts pagrabstāvs no septiņām atsevišķām telpām. No vēsturiskās interjera apdares ēkā saglabājušās podiņu krāsnis, griestu dekors, kā arī barokālās formās veidots kāpņu margas balsts un baroka stila pildīņu durvis.

Apriķu pamatskola

Apriķu muižas kungu māja

Aizputes nov., Lažas pag.

Apriķu muižas kungu mājā skola sākotnēji iekārtota 1922. gadā, līdz pat mūsdienām ēku, kas ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis, izmanto Apriķu pamatskolas vajadzībām. Pateicoties vietējo cilvēku entuziasmam un vēlmei saglabāt Apriķu muižas kungu māju turpmākajām paaudzēm, aktīvi piedaloties dažādos projektu finansējumu konkursos, gandrīz 300 gadu vecajai ēkai ir atjaunots māla dakstiņu jumta segums, tornis, restaurēta podiņu krāsns, galvenās fasādes frontona dekoratīvie veidojumi, kas ir valsts nozīmes mākslas piemineklis.

Kungu māja celta 18. gadsimta vidū, laikā, kad muiža atradās fon der Ostenu-Sakenu īpašumā. Ēkas pamatapjoms veidots kā vienkārša garenbūve, kurai izbūvēts jumta stāvs. Ēkas galvenās fasādes centrā virs ieejas atrodas Gotlandes smilšakmenī kaltais frontona cilnis ar fon der Ostenu-Sakenu un fon Korfu dzimtu heraldiku. Pagalma puses fasādes frontonā — Brinkenu dzimtas ģerbonis. Gan cilņos, gan saglabātajā ēkas interjerā — krāsns, durvju vērtnu un to apkalumu risinājumos — vērojamas baroka stila iezīmes. Ēku vizuāli smagnēju padara divslīpju jumts, kam nošļaupti gali. 18. gadsimta beigās muiža pārgāja fon Korfu īpašumā. Dzīvojamās ēkas austrumu pusē fasādei 19. gadsimta 80. gados piebūvēts trīsstāvu astoņstūru tornītis eklektisma stilā. Šajā laikā izveidots renesanses stila formu ietekmēts parks ar terasēm.

Lažas pagasta attīstība nav iedomājama bez parka koku ieskaitā bijušās muižas kungu mājas silueta — ēkas saglabāšanā ieguldītais darbs vien apliecina, ka pagasta iedzīvotāji kopīgiem spēkiem spēj novērtēt un saglabāt kultūrvēsturiskās vides estētiskās kvalitātes.

J. Mikuļska

Liepājas universitātes fakultāte

Nikolaja ģimnāzija

Liepāja, Krišjāņa Valdemāra ielā 4

Nikolaja ģimnāzija, kas atrodas Liepājā, Krišjāņa Valdemāra ielā 4, ir ievērojams valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Ģimnāzijas ēka ir arī valsts nozīmes pilsēt būvniecības piemineklis *Liepājas pilsētas vēsturiskais centrs* 19. gadsimta otrās puses autentiskās apbūves daļa un Krišjāņa Valdemāra, Republikas un Avotu ielas krustojuma kultūrainavas nozīmīgs telpiskais elements. Ēka celta pēc Liepājas pilsētas pasūtījuma no 1883. līdz 1885. gadam kā zēnu ģimnāzija. Arhitekts Makss Pauls Berči to projektējis kā izteiktu neorenesanses arhitektūras stila trīs stāvu celtni ar simetrisku būvapjomu kompozīciju. Ēkai monumentalitāti piešķir galvenās fasādes centrālais rizalīts ar trīs divus stāvus apvienojošiem logiem, aiz kuriem atrodas ģimnāzijas zāle — aula. Logu izmēri un bagātīgās renesanses formās sakņotās apdares detaļas, kā arī izmantotie celtniecības materiāli — kalts granīts, sarkanie ķieģeļi — un krāsotā apmetumā veidoto būvdetaļu kombinācija ir iespaidīgi ēkas arhitektūras izteiksmes līdzekļi. Nikolaja ģimnāzija pilnībā saglabājusi sākotnējo fasāžu kompozīciju un apdari, kā arī plānojuma pamatstruktūru un interjeru dekoratīvo apdari. Ēka ir vērtīga arhitekta M. P. Berči projektēta sabiedriska rakstura būve, nozīmīgs Liepājas vēsturiskā centra būvniecības tradīciju paraugs. Ēkas projekta oriģināls kopā ar citiem arhitekta M. P. Berči projektiem un skicēm ir saglabājies Liepājas muzejā — Berči dzimtas arhīvā.

U. Maisiņš

Liepājas Valsts 1. ģimnāzija

Liepājas meiteņu ģimnāzija

Liepāja, Ausekļa iela 9

Meiteņu ģimnāzijas ēkas projekts izstrādāts 1906. gadā (arhitekts Ludvigs Melvils, būvuzņēmējs Semjons Klepeņins). 1910. gada 22. maijā skolai tika ielikts pamatakmens, un 1912. gadā būvdarbi pabeigti.

Ģimnāzijas ēka ir trīsstāvu mūra ēka ar cokolstāvu. Ēka novietota zemesgabala vidū pie Ausekļa ielas, un to veido trīs korpusi. Ēkas ielas fasādes apmetas, krāsotas. Iekšpagalma fasādes visiem korpusiem – sarkano ķieģeļu mūrējums ar šuvojumu, bez apmetuma. Ielas fasādēm bagātīga arhitektoniski mākslinieciska apdare, kas saglabājusies bez pārveidojumiem un vēlāko laiku uzslāņojumiem. Fasāžu dekoratīvās apdares pamatā ir eklektismam raksturīgie paņēmieni: augsts cokols, līmenisks masīvs rustojums, ailu simetriskais kārtojums. Tomēr tas viss veido tikai fonu ļoti greznai, plastiskai, jūgendstila arhitektūrai. Ziemeļaustrumu sānu korpusam gala fasāde pret Ausekļa ielu akcentēta ar balkonu, trīsstūrveida frontonu un centrālās ieejas izbūvi. Gala fasādes augšējā daļā izvietoti ģerboņi, bet frontonā – pulkstenis. Garākais sānu korpus (dienvidrietumi) uz Ausekļa ielas pusi fasādē akcentēts ar pusapaļu torņveida būvi ar smaili un kāpņu telpas piebūvi korpusa galā pagalma pusē.

Ēka ir ievērojama arhitekta autordarbs, izcils jūgendstila arhitektūras paraugs ar mākslinieciski augstvērtīgu interjeru, kas kopā ar attiecīgā būvperioda ārējo apdari sniedz priekšstatu par namu kā stilistiski vienotu ansambli. Tik pilnīgi saglabāties būves iekšējās un ārējās apdares kopums ir retums, ņemot vērā ēkas tipoloģisko grupu un saglabāto sākotnējo funkciju. Ģimnāzijas ēka pilnībā saglabājusi oriģinālo būvapjomu, fasāžu arhitektoniski māksliniecisko kompozīciju, augstvērtīgo dekoratīvo apdari un būvdetaļas. Saglabājušās vēsturiskās būvkonstrukcijas, būvgaldniecības izstrādājumi, pamatplānojums un sākotnējā interjera apdare. Ēkai ir liela kultūrvēsturiska vērtība, un tā ir neatņemama Liepājas pilsētas vēsturiskā centra sastāvdaļa.

L. Silkāne

Kuldīgas Tehnoloģiju un tūrisma profesionālā vidusskola

Pareizticīgo bērnu patversme

Baltijas Skolotāju seminārs

Kuldīga, Liepājas iela 31

19. gadsimta nogalē skolu attīstību Kuldīgā jūtami veicināja pareizticīgo baznīca, kas arī bija viens no Krievijas cara valdības īstenotās Baltijas rusificēšanas instrumentiem. 19. gadsimta otrajā pusē, kad intensīvi apbūvēja Liepājas ielu, viena kvartāla attīstība saistīta ar pareizticīgo baznīcas darbību. Kurzemes guberņā dibinātas pareizticīgo brālības. Kuldīgas brālībai lielu finansiālu atbalstu sniedza kādreizējais Kuldīgas iedzīvotājs — tirgotājs no Pēterburgas Ivans Smirnovs. Ar viņa atbalstu Liepājas ielā nopirka vienu desetīnu un sešpadsmit kvadrātasis (apmēram 1,1 hektāru) lielu zemesgabalu. Uz tā atradās ēka tagadējā Liepājas ielā 33, kurā iekārtotas telpas gan baznīcai, gan skolai. I. Smirnovs piešķīra līdzekļus ēkas paplašināšanai, kā arī baznīcas un trūcīgo pareizticīgo bērnu patversmes un tai nepieciešamo palīgbūvju celtniecībai.

Pareizticīgo bērnu patversme Liepājas ielā 31 ir viena no iespaidīgākajām ēkām Kuldīgas centrā. Tā uzcelta laikā no 1877. līdz 1879. gadam un iesvētīta 1879. gada 22. jūlijā. Patversme ir viena no retajām Kuldīgas sabiedriskajām ēkām, kurai saglabāties būvprojekts, ko izstrādājis kāds Pēterburgas inženieris. Kuldīgai neraksturīgi lielā trīs stāvus augstā ēka novietota ar atkāpi no ielas, pret kuru tai pavērsta sānu fasāde. Grezni mūra vārti no ielas ved apzaļumotā pagalmā, pret kuru plešas galvenā fasāde. Samērā atturīgi piesātinātajā ēkas fasāžu eklektisma arhitektūrā jaušama no Krievijas galvaspilsētas atvesta pavēsi klasiska stingrība.

1870. gada 2. martā Krievijas Valsts padome piekrita Baltijas Skolotāju semināra dibināšanai.

1870. gada 2. septembrī to atvēra Rīgā. Taču, sākot ar 1886. gada janvāri, Kuldīgas pareizticīgo patversme ēku izīrēja, un uz to no Rīgas pārcēlās Baltijas Skolotāju seminārs. 19. janvārī notikušas krāšņas semināra atklāšanas svinības, kuru vakarā «(..) semināra ēka bijusi iluminēta: tā no iekš- un ārpuses bijusi dekorēta zaļumiem un karogiem, bet logos ievietoti ķeizara un ķeizarienes krūšu tēli, valsts ģerbonis un valdnieku iniciāļi».

Gadu gaitā mainījušies ēkas tiešie saimnieki, bet tā vienmēr ir bijusi un joprojām ir mācību iestāde.

20. gadsimta 30. gados ēkā atradās Kuldīgas Valsts ģimnāzija, pēc 1964. gada — Kuldīgas 78. arodvidusskola, bet tagad — Kuldīgas Tehnoloģiju un tūrisma profesionālā vidusskola.

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijas Kuldīgas filiāle

Vācu ģimnāzija

Kuldīga, Kalna iela 19

1866. gadā Kuldīgā nodibināta vācu ģimnāzija un tās vajadzībām 1869. gadā uzcelts skolas nams Kalna ielā 19. Ēka atvirzīta no ielas apbūves līnijas, veidojot priekšdārzu. Senās pastkartēs redzams, ka skolas priekšā bijusi koku rinda. Mācību iestādes asociējas ar humānisma idejām, bet, tā kā humānisma laikmeta stils bija renesanse, eklektismā tieši mācību iestāžu ēkām bieži vien izvēlējās renesanses formas. Arī tā saukto apaļloka stilu uzskatīja par atbilstošu mācību iestāžu ēkām. Vācu ģimnāzijas ēkas arhitektūrā jaušamas abas stilistiskās ievirzes: divstāvu celtni uz paaugstinātā cokola asociējas ar paskarbu Florences pils tēlu, bet visas ailas, arī izteiksmīgā ieejas lieveņa arkāde ir pārsegtas ar apaļloka arkām. Ēkas stilistiku var iekļaut arī «ķieģeļu stila» kategorijā, jo vienīgi ailu pārsedzes veidotas no akmens kvadriem, bet ēkas sienas ir no sarkanajiem ķieģeļiem ar figurāli izmūrētu galveno dzegu un starpdzegām palodžu līmeņos.

Ēkā aiz ieejas plašas kāpnes ved uz otro stāvu, kur atrodas zāle. No kāpņu telpas uz abām pusēm atzarojas gaitenī, kuriem piekļaujas klases. Gaitenī atsevišķos posmos ir no vienas puses izgaismotas galerijas, kas skolu plānojumā Latvijā plašāk ieviesās tikai 19. gadsimta 80. gados. Tādējādi Kuldīgas vācu ģimnāzijas ēka ir visai inovatīvs sava laika skolu arhitektūras paraugs.

Kurzemes muižniecība savā ģimnāzijā Kuldīgā gribēja paturēt vācu mācību valodu un apgalvoja, ka ģimnāzija esot pilnīgi privāta. 1885. gada 28. novembrī Krievijas cars Aleksandrs III lika skolu lietas pārņemt stingrā Izglītības ministrijas kontrolē. Tā kā muižniecība kategoriski iebilda pret krievu valodas pieņemšanu par pamatvalodu, 1899. gada 17. novembrī Kuldīgas vācu ģimnāzija tika slēgta. Turpmākajos gados ēkā mitinājušās dažādas mācību iestādes. Mūsdienās tur atrodas Rīgas Pedagoģijas un vadības akadēmijas Kuldīgas filiāle.

Laidu pamatskola

Laidu muižas kungu māja

Kuldīgas nov., Laidu pag., Laidi

Pirmās ziņas par Laidu muižu un šo vietu saistās ar 16. gadsimta vidu. Tajā laikā Laidi atradās Kurzemes bīskapijas teritorijā. Tā bija vismazākā Livonijas bīskapija, ko trijās daļās sašķēla Livonijas ordeņa zemes.

Aplūkojot 13.–17. gadsimta Latvijas satiksmes ceļu kartes, redzams, ka Laidi minētajā laikā atrodas starp diviem lieliem satiksmes ceļiem, kuri, ejot caur Kuldīgu, Aizputi un Skrundu, saistīja Rīgu ar Prūsiju. Daļa vācu feodāļu piļu un vēlāk muižu veidojās pie vietējās nozīmes satiksmes ceļiem. Valtaīķu pils novads atradās pēdējā Kurzemes bīskapa hercoga Magnusa valdījumā. Kurzemes muižu hronikas vēsta, ka 1562. gadā bīskaps Magnuss izlēņojis Laidus savam kambarkungam Erdmanim fon Ganokovam. H. Pīrangs savā pētījumā par Baltijas muižām raksta, ka ap 1620. gadu muiža pārgājusi fon Manteifeļu–Cēges dzimtas īpašumā, kaut gan Gustavs fon Manteifels savās atmiņās par dzimtas vēsturi raksta, ka Laidi viņiem piederējuši jau 1592. gadā. 1797. gadā Laidu privātmuižu kā dzimtas ķīlīpašumu pārdeva bagātajam Liepājas tirgotājam Hermanim Frīdriham Bordēlam. No viņa 1808. gadā par 95 000 Alberta dālderu muižu nopirka turīgais Kazdangas un Ķiravas dzimtkungs Manteifels savai meitai Johannai fon Lambsdorfai. Tā Laidi otrreiz nonāca Manteifeļu–Cēges dzimtas īpašumā. Ap 1800. gadu Kazdangā sākās jaunas pils celtniecība, vienlaikus Manteifels savai meitai cēla skaistu pili Laidos.

Lambsdorfi muižu pārvaldīja līdz pat Latvijas agrārajai reformai 20. gadsimta 20. gados, kad agrāko muižnieku pili nodeva Laidu sešu klašu pamatskolas rīcībā.

1932. gadā skolas ēkā veikts kapitālremonts, kura laikā likvidēti sienu gleznojumi. Tagad vienā telpā šie gleznojumi daļēji ir atsegti.

1929. gadā iebruka labā spārna (pārvaldnieka mājā) griestu konstrukcijas, tāpēc veikts kapitālremonts, kura laikā mainīja iekštelpu plānojumu atbilstoši skolas vajadzībām. Pārveidots arī ēkas kreisais spārns (klēts–ratnīca) un tā iekštelpu izvietojums.

Laidu muižā arī patlaban atrodas pamatskola. Muižas apbūves centrs atbilstoši iespējām ir sakopts un vienmēr laipni sagaida apmeklētājus, kurus interesē Kurzemes muižu vēsture un to likteņi gadsimtu gaitā.

E. Tisjaka

Ventspils 1. ģimnāzija

Ventspils ģimnāzija

Ventspils, Kuldīgas iela 1

Ventspils ģimnāzijas ēka celta 1911.—1912. gadā pēc arhitekta D. Mihailova projekta. Ventspils 1. ģimnāzija dibināta 1918. gada 9. decembrī un bija pirmā skola Latvijā, kur vidējo izglītību sāka apgūt latviešu valodā. Skolas nosaukums mainīts vairākkārt, bet kopš 1996. gada tā ir Ventspils 1. ģimnāzija.

Skolas ēka ir trīs stāvu ķieģeļu mūra būve ar T veida plānojumu. Jumta iesegums — skārds. Skola celta eklektisma stilā, izmantojot gotikas formas. Ēkai ir ļoti grezna ķieģeļu rakstā veidota fasāžu dekoratīvā apdare: profilētas dzegas, pilastri, arkatūras. Augšējo stāvu logailas ir arkveida un lokveida pārsedes, ko papildina aplodu profilējumi. Iespaidīgs un uzsvērts ir centrālais ieejas portāls ar oriģinālām koka divviru durvīm un virs tām lokveida arkas ailā veidotu dekoratīvu rozetveida logu. Ēka pilnībā saglabājusi oriģinālo būvapjomu (tikai pagalma fasādē 20. gadsimta 70. gados ir radusies piebūve no silikātķieģeļiem), konstrukcijas, fasāžu arhitektonisko kompozīciju, dekoratīvo apdari, plānojuma pamatstruktūru un oriģinālo interjeru. Atsevišķās telpās saglabājušās krāsnis ar dekoratīvām dzegām, kā arī durvju vērtnes ar profilētiem pildīņiem, kāpnes un kāpņu margas. Zālē saglabājies balkons ar dekoratīvām koka margām. Arī pilsētbūvnieciski ēka ir vēra ņemama eklektisma stila liecība.

J. Zilgalvis

Ventspils Tehnikums

Tirdzniecības skola

Ventspils, Saules iela 15

1906. gadā Jānis Turausks (1865–1840) Ventspilī nodibināja privāto Tirdzniecības skolu ar kroņa skolas tiesībām. Viņš bija Ventspils vēsturē nozīmīga personība, sabiedriskais darbinieks, kurš no 1919. līdz 1921. gadam pildīja arī pilsētas galvas funkcijas. J. Turauska Tirdzniecības skola darbību uzsāka Vācu biedrības namā Ostas ielā, bet, laika gaitā darbībai paplašinoties un skolēnu skaitam pieaugot, J. Turausks 1912. gadā par saviem līdzekļiem uzcēla jaunu skolas ēku (tagadējā adrese Saules ielā 15). Tas bija savam laikam moderns trīs stāvu ķieģeļu nams ar augstu mansarda jumtu. Skolas ēkas arhitekts nav zināms, taču autora rokraksts ir ļoti atšķirīgs no tās jūgendstila perioda būvniecības, kas 20. gadsimta sākumā tapa Ventspilī. Skolas ēkas fasādi rotāja romiešu dzejnieka Vergilija viedie vārdi *LABOR OMNIA VINCIT*. Līdz ar skolas pārcelšanos uz jauno ēku 1912. gada rudenī tā kļuva sešu klašu pamatskolu, un blakus skolai iekārtots pansionāts skolniekiem, kuri nedzīvoja pilsētā. Tirdzniecības skolas audzēkņiem un absolventiem tikušas piešķirtas unikālas tiesības un dažādi atvieglojumi, tostarp braukt pa visiem Krievijas dzelzceļiem par pazeminātu maksu. Skolā valdījusi cariskās Krievijas skolās tolaik neraksturīgi brīva un latviska gaisotne. J. Turausks rūpējies, lai mācības privātajā skolā būt pieejamas arī trūcīgiem audzēkņiem, tāpēc kopā ar mācītāju, vēlāko Latvijas arhibīskapu Teodoru Grīnbergu nodibinājis Jāņa Turauska Tirdzniecības skolas trūcīgo skolēnu palīdzības biedrību. Tirdzniecības skola pastāvēja līdz 1915. gadam. 1920. gada septembrī skolas telpās atklāta Valsts Ventspils amatniecības skola, kas vēlāk pārdēvēta par Ventspils Valsts arodu skolu. 1924. gada vasarā Finanšu ministrija atpirka skolas ēku no J. Turauska, kuram tika saglabātas tiesības kā skolas pārzinim dzīvot skolas apmaksātā dzīvoklī ēkas trešajā stāvā. 1930. gadā skola ieguva jaunu nosaukumu – Ventspils Valsts komercskola un Arodu skola. J. Turausks skolā strādāja līdz aiziešanai pensijā 1933. gadā, kad par skolas direktoru kļuva Jānis Lukins. 1941. gadā padomju vara skolu pārdēvēja par Ventspils Valsts ekonomisko tehnikumu, bet vācu okupācijas laikā tā atgriezās pie sava iepriekšējā nosaukuma. Pēc 1945. gada skolas nosaukums mainīts vairākkārt. Kopš 2012. gada 1. augusta tas ir Ventspils Tehnikums – Ziemeļkurzemes kompetences centrs. 2013. gada pavasarī pēc arhitekta U. Pīlēna biroja izstrādāta projekta ar Eiropas Savienības fondu atbalstu tika uzsākts plašs Ventspils Tehnikuma rekonstrukcijas projekts, kas ietver arī vēsturisko skolas ēku rekonstrukciju un restaurāciju.

I. Apmane

Ventspils vakara vidusskola

Ventspils pamatskola

Ventspils, Saules iela 37

Skolas ēka, tolaik Ventspils pamatskola, celta pēc arhitekta Kārļa Bikšes projekta 1925.—1928. gadā (iesvētīta 1926. gadā). Ilgus gadu desmitus tā Ventspilī tika saukta par Sviestiņa skolu, godinot skolas pirmā pārziņa, pedagoga, novadpētnieka un Ventspilī pazīstama sabiedriskā darbinieka Jāņa Sviestiņa (1888—1972) vārdu. Skola celta tolaik vēl mazapbūvētā jaunpilsētas daļā, aizpildot smilšainu laukumu starp Saules un Petera ielu. Divstāvu skolas ēkas apjoms veido šo ielu stūra apbūvi ar skolas funkcijām labi izmantojamu iekšpagalmu. Arhitekts ēkas fasādes veidojis ķieģeļu apdarē, neorenesansei raksturīgās formās. Inženieri J. Zītars un K. Tomels izstrādājuši dzelzsbetona griestu konstrukciju, kura lielā mērā vēl šodien nosaka skolas interjera veidolu. Skola lepojusies ar skaisti iekoptu dārzu, aulu (vingrošanas zāli) un bibliotēku.

20. gadsimta 60. gados ēkas daļa gar Saules ielu ir nedaudz paplašināta. 1983. gadā skola pārveidota par Ventspils vakara vidusskolu. Skolā darbojās arī čigānu etniskās klases.

2009. gadā padomju laikā izveidotā silikātķieģeļu fasādes daļa ir siltināta un apmesta, skolai veikta energoefektivitātes paaugstināšana, siltinot bēniņus, ieliekot jaunus logus koka konstrukcijā, nomainot jumta iesegumu — padomju laikā uzklātās šīfera loksnes aizstājot ar arhitekta sākotnējai idejai atbilstošu skārda iesegumu. 2012. gadā renovēta skolas sporta zāle.

Rīga un
Rīgas reģions

Latvijas Mākslas akadēmija

Rīgas biržas apvienības komercskola

Rīga, Kalpaka bulvāris 13

Latvijas Mākslas akadēmijas ēka ir nozīmīgs Rīgas vēsturiskā centra arhitektūras un mākslas piemineklis. Ēku sākotnēji projektēja Rīgas biržas apvienības komercskolas vajadzībām. 1940. gadā majestātiskais sarkano ķieģeļu nams pilsētas bulvāru lokā kļuva par Latvijas Mākslas akadēmijas mājvietu. Ēkā veiksmīgi sintezēti jūgendstila elementi ar 19.–20. gadsimta mijā Eiropā atkārtotu popularitāti piedzīvojušo ķieģeļu neogotiku. Laikabiedru publikācijās minēts, ka ēka projektēta atbilstoši jaunākajiem atzinumiem skolu būvniecībā. 1903. gada 9. augustā projektu saskaņoja Vidzemes guberņas pārvaldē. Būvdarbu pārraudzību apliecināja projekta autors arhitekts Vilhelms Bokslafs. Jaunuzcētajā ēkā mācības sākās 1905. gada 7. janvārī.

Ēkai ir asimetrisks plāns ar burta L konfigurāciju. Tas bija novatorisks mācību iestādes plānojuma veids Rīgas bulvāru lokā. Aplūkojot galveno fasādi pret tagadējo Kalpaka bulvāri, visskaidrāk parādās celtnes dalījums trīs funkcionāli šķirtos būvapjomos: mācību telpas ar vestibulu un kāpņu telpu, aula un sporta zāle, kam pievienojas divstāvu dzīvojamā ēka skolas vadībai (direktoram un viņa vietniekam).

Kā redzams Latvijas Arhitektūras muzejā saglabātajos Bokslafa fasāžu zīmējumos, komercskolas ēku jau sākotnēji plānoja būvēt no sarkanajiem ķieģeļiem uz pelēka granīta cokola. Tās fasādes demonstrē daudzveidīgu plastisko un polihromo dekoru, kas panākts ar profilķieģeļiem, zaļi un brūni glazētiem ķieģeļiem, gaišiem kaļķakmens kvadriem, apmestu smailarku laukumiem un tēlnieciski veidotiem vimpergiem. Ēkas celtniecībai nepieciešamo tēlnieciski dekoratīvo elementu paraugus un kolonnas pasūtīja Rīgas tēlniekam Augustam Folcam. Vitrāžas aulā, vestibilā un divās pirmā stāva telpās izgatavoja Ernsta Todes darbnīcā Rīgā.

Plašajā aulā sienas klāj augsti koka paneli ar neogotiskās formās dekoratīvi risinātām durvju ailām. Aulas griesti veidoti lēzenas mucas velles formā, un tos sedz lielākais sabiedriskās telpas griestu gleznējums Baltijā ar jūgendiski interpretētiem augiem. Skolas gaitenī sienu gaišo krāsojumu papildināja stilizētu ozollapu dekoratīvu rozešu joslas. Pirmā stāva gaitenī patlaban aizsākta sienu gleznējumu restaurācija.

Dzīvojamā blokā abu stāvu plānojums bija identisks. Mūsdienās no sākotnējās dekoratīvās apdares tur maz kas saglabāties. Skolas vadības plašo un reprezentablo dzīvokļu greznākā rota bija *Zelm & Boehm* fabrikā izgatavotās krāsnis ar vēsturisko stilu ietekmētu dekoru.

Pumpuru vidusskola

Skola

Jūrmala, Kronvalda iela 8

19. gadsimtā Jūrmalas zvejniekiem bērni izglītību varēja iegūt privātskolās: pie Gilsones, pie Anša Vītiņa Silu ielā, pie Pētera Beltes Baložu ielā. 1911. gadā pie toreizējās Karlsbādes, tagadējās Pumpuru, stacijas uzcēla Valsts pirmmācības skolu — divstāvu koka ēku. Pēc trim gadiem skolas ēka nodega, un bērni mācījās dažādās ēkās Skolotāju un Peldu ielā līdz pat 1933. gadam, kad pagaidu lietošanā nodota Mellužu pamatskola — tagadējā Pumpuru vidusskolas ēka. Šo skolas ēku projektēja pazīstamais skolu ēku arhitekts Indriķis Blankenburgs, bet būvēja uzņēmējs Aleksandrs Kažoks. Skolas ēkas galvenā fasāde pavērsta pret dienvidiem un dzelzceļu. Ēkas trīsstāvu mūra apmests apjoms ir tuvināts funkcionālisma arhitektūras stilistikai. Galvenajam masīvam malās simetriski piekļaujas nedaudz zemāki un īsāki korpusi. Apjomu un detaļu simetriju uzsver galvenā ieeja ar otrā stāva balkonu. Zāles apdare veidota nacionālā romantisma stilā. Ēku iesvētīja 1934. gada 30. oktobrī, tā bija plānota 320 skolēniem.

1974. gadā skolas ēkai piebūvēja sporta zāles un klašu telpu apjomus. 2009. gadā pabeigti vēsturiskās daļas restaurācijas un rekonstrukcijas darbi. 2012./2013. mācību gadā skolā mācījās 486 skolēni un 34 pirmskolas audzēkņi, strādāja 53 skolotāji. Skolu absolvējis pirmais Latvijas Valsts prezidents (1993—1999) pēc neatkarības atgūšanas Guntis Ulmanis.

A. Pētersone

Rīgas Kristīgā vidusskola

Skola

Rīga, A. Deglava iela 3

Skolas ēkas pamatakmens likts 1904. gada 24. septembrī. Pēc arhitekta R. Šmēlinga projekta Rīgā ir 13 tādas neogotiskā stilā uzceltas skolas. Savu darbību skola uzsāka tikai 1908. gadā kā pilsētas 15. latviešu pamatskola (citos avotos 1909. gada rudens). Jaunās skolas telpas bija paredzētas divgadīgai skolai — tur bija četras klašu telpas. Mācības skolēniem bija bez maksas, bet pašiem vajadzēja segt saimniecības izdevumus, maksāt par mācību līdzekļiem, apkuri, apgaismošanu, inventāra papildinājumu. Skolā mācības notika latviešu valodā. Uz 200 brīvajām vietām jau pirmajā mācību gadā pieteicās ap 400 skolēnu. 1909./1910. mācību gadā darbs sākās četrās klasēs ar 205 skolēniem. Skolas direktors bija Jēkabs Ozoliņš, kurš skolu vadīja līdz aiziešanai pensijā 1928. gadā. 1910./1911. mācību gadā skolā sāka darboties otrā maiņa. Astoņās klasēs mācījās 402 skolēni. 1911. gada 18. februārī skolas rīcībā tika nodotas virtuves telpas pagrabstāvā. Līdz Pirmajam pasaules karam skola darbojās tagadējās telpās, bet 1914. gadā to pārcēla uz toreizējo Suvorova (Čaka iela) ielu un 1915. gadā 20. jūlijā evakuēja. Daudzi skolotāji sāka strādāt dažādās Krievijas pilsētās. Telpas paplašinātas ar piebūvi 1913. gadā. 20. gadsimta 30. gadu beigās skolu sauca par A. Deglava latviešu pamatskolu. 1928. gadā direktors bija Mārtiņš Krūze, bet 1935. gadā — Pēteris Bergs. 1938. gadā par direktoru kļuva Aleksandrs Saliņš, kura audzēkņi ļoti vēlējās satikties salidojumā 2005. gada 22. septembrī. Vēl aizvien viņi lepojas ar savas skolas direktoru, kurš esot bijis izcila personība.

Vācu okupācijas laikā notika lielākas pārmaiņas — tika atvērtas divas klases vācu tautības bērniem, skolēnus klasēs sadalīja pa dzimumiem. Visās klasēs vācu valodas mācību stundu skaits bija lielāks nekā latviešu valodas mācību stundu skaits. Pēc Otrā pasaules kara mainījās nosaukums — vispirms 15. septiņgadīgā, tad astoņgadīgā un vēlāk deviņgadīgā skola.

1991. gadā 28. septembrī Rīgas dome izdemolētajās skolas telpās izveidoja Rīgas 1. kristīgo skolu, kas 2000. gadā kļuva par ģimnāziju. Par skolas direktori kļuva Vera Volgemute, kas skolu vadīja 10 gadus. 2003. gadā ģimnāzija pārtapa par Rīgas Kristīgo vidusskolu, kur audzēkņi apgūst vispārējās vidējās izglītības programmu ar obligāto kristīgās mācības stundu nedēļā. Skolu vada direktore Iveta Gaile.

I. Gaile

Latvijas Kultūras akadēmijas teātra studiju ēka, tā sauktais Zirgu pasts

Dzīvojamā ēka

Rīga, Dzirnavu iela 46

Ēku, kas patlaban ir Latvijas Kultūras akadēmijas teātra studiju mājvieta, 1874. gadā projektēja arhitekts G. R. Vinklers pēc V. fon Gruževska pasūtījuma. Tā būvēta kā divu stāvu koka dzīvojamā māja ģimenes vajadzībām. Ēkas galvenās fasādes kompozīciju lielā mērā nosaka ritmiski kārtotās logailas un asimetriski novietotais rizalīts, kurā atrodas ieejas. To noslēdz trīsstūrveida frontons, bet šīs daļas fasādes plakni sadala pilastri.

Ēku dēvē par Zirgu pastu, jo iekšpagalmā vēsturiski bijusi pasta māja, no kuras saglabājusies ēka ar zirga galvām. Pasta piegādes veiktas ar zirgiem, līdz ar to vēsturiski nosaukums pārņēmis visu šo vietu — gan pagalmu, gan apkārtesošās ēkas.

1939. gadā ēkā telpas sev iekārtoja Latvju sieviešu nacionālā līga. Biedrība telpas vēlējās izmantot sarīkojumiem un viesībām. Tajā laikā ēkas pirmajā stāvā tika izbūvēta zāle, kas varēja uzņemt 120 cilvēkus. 19. gadsimta otrajā pusē ēkā iekārtoja skolu, vēlāk tur atradās Lietišķās mākslas vidusskola.

Pirmo reizi trīs Zirgu pasta tolaik vēl nelielajās un pieticīgajās telpās topošie aktieri un režisori profesoru Annas Eižvertiņas, Edmunda Freiberga un Pētera Krilova vadībā ienāca 1993. gada 10. decembrī, bet visa daudzu gadu garumā neremontētā, tomēr ar īpašu noskaņu bagātā ēka akadēmijas rīcībā nonāca 1997. gada rudenī. 2012. gadā pabeigta ēkas restaurācija un rekonstrukcija. Zirgu pasta atjaunošanā ieguldīti Eiropas Reģionālā attīstības fonda, valsts budžeta un Latvijas Kultūras akadēmijas līdzekļi. Pēc rekonstrukcijas šeit studē topošie aktieri, režisori, audiovizuālā kursa studenti, nākamie horeogrāfi un laikmetīgās dejas mākslinieki. Viņu rīcībā ir trīs zāles kopmēģinājumiem un daudz atsevišķu izolētu telpu individuālām nodarbībām. Lielākais un gaidītākais ieguvums ir multifunkcionāla zāle pirmajā stāvā, aptuveni 150 m² platībā un divu stāvu augstumā. Pēc rekonstrukcijas studentiem ir iespēja mācīties teātra mākslu piemērotās telpās, veidot teātra uzvedumus skatītājiem, kā arī pulcēties dažādos citos notikumos.

Pagalma pusē izveidotas jaunas piebūves: multifunkcionāla zāle un stiklota izbūve divos stāvos. Jāpiecējas, ka Rīgas centru atkal rotā atjaunota koka ēka, jo šādām ēkām ir tendence izzust, tādējādi padarot mūsu pilsētas kultūrvidi nabadzīgāku.

Pamatskola *Rīdze*

Skola

Rīga, K. Valdemāra iela 2

Ēka tika celta no 1881. līdz 1884. gadam pilsētas meiteņu skolas vajadzībām. Sākotnējo projektu 1878. gadā izstrādāja arhitekts Johans Daniels Felsko, vēlāk to nedaudz pārveidoja Reinholds Šmēlings. Ēka ir nedaudz atvirzīta no ielas un izceļas kā monumentāls akcents pilsētas kanāla malā. Aiz skolas ēkas atrodas *Rīgas Gāzes* celtnes un Bastejkalna apstādījumi. Skolas ēka ar galveno fasādi vērsta pret Krišjāņa Valdemāra ielu. Galvenajai fasādei ir trīs stāvi, pagalma pusē centrālai daļai ir četri stāvi. Ēkas fasāžu risinājumā izmantots ķieģeļu mūrējums, kas periodiski mijas ar brūna krāsojuma joslām. Neorenesanses stilā veidoto fasādes apjomu izceļ trīs rizalīti. Centrālās fasādes rizalītos speciāli veidotā toskāniskā un doriskā antablementa ierāmējumā ir novietotas skulpturālas grupas *Ģimene* un *Zināšanas*. Cementa lējuma skulptūru autors ir tēlnieks Augusts Folcs. Figūras atveido sievieti un meiteni ar plastisku tērpu krokojumu. Skulptūras balstās uz konsoles ar akanta lapas dekoru. Skulpturālais veidojums raksturīgs vācu tēlniecības skolas tradīcijām. Interjera galvenās mākslinieciskās vērtības ir centrālais vestibils, galvenā kāpņu telpa un aktu zāle (aula). Pamatā saglabāties oriģinālais plānojums, izņemot dažas starpsienas un telpas, kam mainīta funkcija, kad likvidēti pasniedzēju un inspektoru dzīvokļi.

Kopš 1983. gada ēkā izvietota Rīgas pamatskola *Rīdze*.

2011. gadā izstrādāts ēkas rekonstrukcijas un restaurācijas projekts, un 2012. gada jūnijā uzsākti darbi, bet šogad septembrī skolā atsāksies mācības.

Rīgas Valsts 1. ģimnāzija

Skola

Rīga, Raiņa bulvāris 8

Rīgas Valsts 1. ģimnāzija (bijusī pilsētas reālģimnāzija) celta no 1865. līdz 1867. gadam pēc pilsētas arhitekta Johana Daniela Felsko projekta un ir raksturīgs tā sauktā apaļloka stila piemērs, kas ir savdabīgs eklektisma paveids, kurā manāmi romānikas, gotikas un agrās renesanses stila elementi. Skiču projektus arhitekts bija izstrādājis jau agrāk — 1863.–1864. gadā. 1874. gadā pārbūvēta pēc tā paša arhitekta projekta, paredzot samazināt iekšējos pagalmus.

Šī Rīgas bulvāru loka apbūvē tik atpazīstamā ēka pēc plāna bija kvadrātveida, telpas grupējās ap četriem iekšējiem pagalmiem, kas nodrošināja labu izgaismojumu. Galvenās fasādes centru akcentēja rizalīts ar kāpienveida zelmini, kura galvenā rota bija dekoratīvi tornīši un arkatūra. Tā likta arī zem apjoma dzegas, tādējādi nodrošinot fasādes kompozīcijas horizontālo noslēgtību. Renesanses atskaņas parādās rizalīta otrajā stāvā, kur atrodas dvīņu logs ar puskolonnu vidū.

1902. gadā ēka stipri cieta ugunsgrēkā un 1903. gadā atjaunota pēc arhitekta R. Šmēlinga projekta, kas veicis izmaiņas ēkas plānojumā un fasādēs.

1929. gadā skola ieguva Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijas nosaukumu, savukārt laikā no 1940. līdz 1990. gadam tā bija L. Paegles Rīgas 1. vidusskola. 1996. gadā skola pārdēvēta par Rīgas Valsts 1. ģimnāziju. Skolā padziļināti māca fiziku un matemātiku, 1997. gadā atvērta starptautiskā bakalaurāta klase. 2000.–2002. gadā veikta skolas ēkas atjaunošana un renovācija.

J. Zilgalvis, K. Geile

Rīgas 40. vidusskola

Skola

Rīga, Tērbatas iela 15/17

1906. gada 1. septembrī dzejnieks Atis Ķeniņš un diplomāte, sabiedriskā un kultūras darbiniece Anna Rūmane-Ķeniņa atklāja ģimnāziju Tērbatas ielā 15/17. Ķeniņu ģimnāzija ir nacionālā romantisma stila nams, ko radījuši Kārlis Pēkšēns un Eižens Laube. Tā kļuva par nacionālās mākslas, literatūras un izglītības centru politisko varu plosītajā Rīgā. Līdztekus Ķeniņu ģimnāzijai šī māja izveidojās par savdabīgu literatūras un mākslas salonu, par mājvietu grāmatu apgādam un mēnešrakstam *Zalktis*. Ķeniņu mājas rakstnieku un mākslinieku vakaros diskutēja par ekspresionismu, jaunromantismu, simbolismu, lasīja cits citam savus oriģināldarbus un tulkojumus.

Anna un Atis Ķeniņi bija atvērti pasaulei. Viņi vēlējās, lai Ķeniņu ģimnāzijas skolēni kļūst par laikmetīgiem cilvēkiem, kuri, uzņemot apkārtējās ietekmes, neaizmirst par savām saknēm. Gadsimtu pēc skolas dibināšanas — 2000. gadā — skolas aizgādņu biedrība *Assor*, ko nodibinājuši skolēnu vecāki, atklāja skolā muzeju, veltītu Ķeniņu ģimnāzijai un tās dibinātājiem. 2006. gada 7. novembrī ar vērienīgu pasākumu Rīgas 40. vidusskola, bijusī Ķeniņa ģimnāzija, atzīmēja skolas simtgadi. Pasākumā piedalījās arī Ķeniņu dzimtas pārstāvji.

Ķeniņu ģimnāzija ieguvusi savu īpašo auru uz mūžīgiem laikiem, ko sajutis ikviens tagadējās Rīgas 40. vidusskolas skolēns un skolotājs.

Latvijas Universitātes karceris

Rīga, Raiņa bulvāris 19

Latvijas Universitātes (1919) galvenajā ēkā atrodas unikāls kultūrvēsturisks objekts — oriģināls 19. gadsimta studentu karceris, kura unikalitāte veidojusies ne tikai Latvijas, bet arī Baltijas un Eiropas kultūras mantojuma kontekstā. Līdz mūsdienām visā pasaulē saglabājušās mazāk nekā desmit šādas augstskolu vajadzībām veidotas studentu ieslodzījuma vietas: Latvijas Universitātē, Tartu universitātē (Igaunija) un atsevišķās Vācijas universitātēs (Greisvalde, Marburga u. c.). Grezno augstskolas ēku Rīgas centrā Latvijas Universitāte saņēma mantojumā no Rīgas Politehnikuma. 1862. gadā dibinātais Rīgas Politehnikums (vēlāk Rīgas Politehniskais institūts) bija pirmā augstākā tehniskā mācību iestāde Krievijas impērijā, kuras sastāvā tolaik ietilpa arī Latvijas teritorija. Augstskolas vajadzībām uzcelts grandiozs sava laika arhitektūras tendencēm atbilstošs nams Troņmantnieka bulvārī 19 (tagad Raiņa bulvāris 19), kurā saskaņā ar Eiropas jauno laiku universitāšu tradīcijām un sodu sistēmu vienā no ēkas bēniņu telpām 19. gadsimta 70. gados ierīkots studentu karceris augstskolas iekšējās kārtības nodrošināšanai. Stingrie iestājpārbaudījumi, kā arī rūpīgi pārdomātā studiju programma, kas gatavoja dažādās tirdzniecības, rūpniecības un inženierzinātņu nozarēs nepieciešamus speciālistus, bija cieši saistīta ar augstskolas likumdošanā īpaši izstrādātiem iekšējās kārtības noteikumiem, kuru neievērošanas gadījumā augstskolas vadībai bija tiesības lietot dažādus soda mērus. Karcera darbības laikā līdz 20. gadsimta sākumam tajā ievietotie studenti atstāja uz sienām, logailām, griestiem un durvīm dažādas ievirzes zīmējumus un uzrakstus, kas oriģinālā saglabājušies līdz mūsdienām un atrodas Latvijas Universitātes Vēstures muzeja pārziņā.

A. Fedorova

Ein Traum das ist hell

Ich hab' den Traum
da hab' ich meine Zeit
und meine Lust
und meine Arbeit

Meinem Nachfolger

S. HEUSZANIN

tak stago zostawic
zamek
Bez Kolegiow bez prawa
wzaimk. i zjednotni.

A. RYKMAN.

18³ in 85.

§ 11.

Здесь
Александр Иванович
ИВАНОВЪ.

mailsk

8 Novemb.

1882

Где	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

А. И. Иванов

Zemgale

Bebru internātvidusskola

Vecbebru muižas kungu māja

Kokneses nov., Bebru pag.

Ceļā no Kokneses uz Ērgļiem viegli var pamanīt Vecbebru muižas ansambli, kas atrodas apmēram 300 metru no Bebru pagasta centra.

Muiža pirmo reizi dokumentāri fiksēta 1600. gadā. 19. gadsimta pirmajā pusē celto barona F. Meijendorfa dzīvojamo māju nodedzināja 1905. gadā. Pēc arhitekta V. Bokslafa projekta laikā no 1908. līdz 1910. gadam uzcelta jauna mūra ēka, kuras arhitektūrā jūtama jūgendstila ietekme.

Kungu mājas parādes fasādes centrālo daļu izceļ iespaidīgs ieejas rizalīts ar jūgendstilam raksturīgo logu dekoratīvo dalījumu. Virs pirmā stāva izbūvēts mansards ar dekoratīvu pildrežģa apdari sānu fasādēs un bēniņstāvs ar nelieliem virsgaismas lodziņiem.

Vecbebru muižas pagalmu dienvidu pusē norobežo klēts un zirgu stallis. Abām šīm būvēm ir raksturīgas apmetumā izveidotas un balti tonētas lieveņu arkādes, bet sienas veido laukakmeņu mūris ar sīku šķembu iespaidumiem kaļķu javā, kas rada patīkamu faktūras un toņa kontrastu. Blakus kungu mājai atrodas sakņu pagrabs ar apmetumā veidotām kolonnām. Muižas apbūvē ietilpst arī vairākas citas ēkas: ledus pagrabs, piena māja, dārzniecība un pārvaldnieka māja.

Muižas ansambļa neatņemama sastāvdaļa ir parks. Tas sajūsmina ar savu mierīgo, kluso un ēnaino noskaņu. Apmeklētājus priecē aptuveni 40 dažādu sugu gan pašmāju izcelsmes, gan introducēti koki un krūmi. Parka ziemeļu pusē ir aplveida gājēju celiņš ar atzariem.

No 1922. līdz 1945. gadam muižas kungu mājā atradās Vecbebru Biškopības un dārzkopības skola, bet līdz 1982. gadam tur darbojās Vecbebru sovhoztehnikums — vienīgā mācību iestāde Latvijā, kas sagatavoja profesionālus biškopjus. Patlaban ēkā atrodas Bebru internātvidusskola.

J. Bakmanis

Jēkabpils Agrobiznesa koledža

Apriņķa skola

Jēkabpils, Pasta iela 1

Jēkabpils apriņķa skola celta 1820. gadā pēc arhitekta O. Hūna projekta. Reprezentablais ampīra stila nams pilsētas centrā izcēlās ar masīvu četru kolonnu portiku. Skolā uzņēma tikai zēnus, kas sanāca no plašas apkārtnes pēc draudžu un pagastu skolu beigšanas. Skolnieku skaits nebija liels, jo maz bija turīgu saimnieku, kuri spēja saviem dēliem segt skolas izdevumus. Lielākoties skolnieki bija cara valdības ierēdņu un turīgu tirgotāju bērni. Jēkabpils apriņķa skolā strādāja Jāzeps Vītola tēvs, un nākamais komponists pirmos četrus savas dzīves gadus pavadījis Jēkabpilī (1863–1867). 1927. gada 1. aprīlī Izglītības ministrija izdeva rīkojumu par četrgadīgas komercskolas dibināšanu ar nosaukumu Jēkabpils Komerccskola. Tā kā uzņemšana komercskolā notika rudenī, tad par skolas dzimšanas laiku uzskatāms 1927. gada oktobris. Komerccskolas absolventi ieguva vidējo izglītību un bija specializējušies uzskaitvedībā, grāmatvedībā un prečzinībās. 1940. gadā skola pārveidota par Ekonomisko tehnikumu, bet no 1953. gada — par Lauksaimniecības tehnikumu. 20. gs. 70. gados, lai nodrošinātu vietu pieaugošajam audzēkņu skaitam, aiz vēsturiskās ēkas uzcelts jauns skolas korpuss. 1998. gadā dibināta Jēkabpils Agrobiznesa koledža. 2001./2002. mācību gadā veikta mācību korpusa, arī sporta zāles renovācija, gaitenim blakus sporta zālei uzbūvēts otrais stāvs, bibliotēka un lasītava no dienesta viesnīcas ēkas pārvietotas uz mācību korpusa pirmā stāva gaiteni. 2002. gada septembrī notika pirmā uzņemšana pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmā «Grāmatvedība un finanses», vēlāk arī programmās «Uzņēmējdarbība» un «Datorsistēmu administrators». 2010. gadā tika uzsākta jauna pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programma «Namu apsaimniekošana un pārvaldīšana». No 2013. gada septembra izveidota jauna studiju programma «Mārketingu un inovācijas». Profesionālās vidējās izglītības nodaļā turpinās divu izglītības programmu īstenošana: «Grāmatvedība» un «Komercczinības», kopš 2007. gada tiek īstenota programma «Datorsistēmas», kopš 2013. gada septembra jauna programma «Programmēšana».

Latvijas Lauksaimniecības universitāte

Jelgavas pils

Jelgava, Lielā iela 2

Jelgavas pils celta kā Kurzemes hercoga E. J. Bīrona valdnieka rezidence pēc Krievijas galma arhitekta F. B. Rastrelli projekta. 1738. gadā likts jaunās pils pamatakmens. Tās celtniecība virzījās lēni un smagi. Līdz 1742. gadam bija uzcelti trīs korpusi un jau uzsākti iekštelpu apdares darbi, ko pārtrauca E. J. Bīrona arests un trimda. Pēc hercoga atgriešanās un atjaunošanas amatā 1763. gadā darbi varēja atsākties, taču atkal ieilga. 1768. gada otrajā pusē J. M. Grafa vadībā sākās iekštelpu dekorēšana. 1772. gadā hercoga ģimene ar svinīgu ceremoniju pārgāja dzīvot jaunajā pilī. Pils sastāv no trim korpusiem, ar iekšējo pagalmu, kas sākotnēji bija pavērsts pret pilsētu. Pils fasādes veidotas greznas: ar sarežģītām logu formām, bagātīgi profilētām dzegām, dinamiskiem rīzalītu izvirzījumiem, spēcīgiem pilastru kārtojumiem. Fasādes atdzīvina arī neparastās čugunā lietās dekoratīvās detaļas.

1795. gadā Kurzemes hercogisti pievienoja Krievijas impērijai un pilī ierīkoja gubernatora rezidenci. Pēc Pirmā pasaules kara pils nonāca Latvijas valsts īpašumā, un 1937. gadā tajā ierīkoja Latvijas Lauksaimniecības kameru, bet 1939. gadā nodibināta Jelgavas Lauksaimniecības akadēmija. Lauksaimniecības akadēmijas (tagad LLU) vajadzībām 1937. gadā lika pamatus jaunajam pils rietumu spārnam. Brīvo atvērumu pret pilsētu aizbūvēja ar divstāvu korpusu pēc profesora E. Laubes projekta, tādējādi pils noslēdzās ciešā četrstūra blokā. Vislielākie postījumi ēkai nodarīti Otrā pasaules kara laikā, kad 1944. gada jūlija beigās pili nodedzināja. Jelgavas Lauksaimniecības akadēmija beidza pastāvēt. 1956. gadā LPSR Ministru padome pieņēma lēmumu par Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas pārcelšanu uz Jelgavu, sākās pils atjaunošanas darbi. Sākot ar 1957. gadu, akadēmija no Rīgas pakāpeniski pārcēlās atpakaļ uz Jelgavas pili.

Patlaban pilī izvietota augstskolas administrācija un četras no deviņām Latvijas Lauksaimniecības universitātes fakultātēm. Latvijas Lauksaimniecības universitāte ir trešā lielākā augstskola valstī, kas piedāvā ap 70 dažāda līmeņa studiju programmu, un studiju laikā Jelgavu par savu pilsētu sauc vairāk nekā 5000 studentu. Universitāte iegulda ievērojamus līdzekļus Jelgavas pils restaurācijā un rekonstrukcijā.

Nākotnē gaidāmi vēl daudzi rekonstrukcijas darbi, kuru mērķis ir gan mūsdienīgas studiju vides radīšana, gan pils kultūrvēsturiskās vērtības saglabāšana un atjaunošana.

G. Linīte

Vilces pamatskola

Vilces muižas kungu māja

Jelgavas nov., Vilces pag., Vilce

Vilces muižas kungu māja celta 18. gadsimta otrajā pusē pēc grāfa Mēdema pasūtījuma kā medību pils. Ēkas galvenajā fasādē saglabāties viens no greznākajiem un mākslinieciski nozīmīgākajiem Latvijas muižu ieejas durvju portāliem, darināts 18. gadsimta otrajā pusē, tā augšējo daļu rotā marmora cilnis ar fon Mēdemu un fon Keizerlingu alianses ģerboni.

Kungu māja pārbūvēta 19. gadsimta otrajā pusē, kad ēkai uzcēla otro stāvu. Šajā laikā galvenās fasādes frontonā ierīkoja pulksteni, kas saglabāties līdz mūsdienām.

Līdzās pilij 19. gadsimtā ierīkots ainavu parks, kas piekļaujas Vilces upes gravai un kļuvis par iecienītu tūristu pastaigu vietu līdz pat Vilces pilskalnam.

1921. gadā pils nodota Vilces pagasta skolas vajadzībām. Pateicoties lielum sabiedrības atbalstam, Vilces skola kļuva par pagasta kultūras centru. Īpaši direktora R. Goola laikā, kurš atbalstīja un veidoja daudzus pašdarbības kolektīvus.

Skolā mācījušies sabiedrībā zināmi ļaudis: literāte M. Misiņa, publicists J. Baumanis, žurnālists J. Kālis. Vilces skola cauri gadu desmitiem saglabājusi savu kultūras centra nozīmi, notiek regulāra Vilces muižas vēstures izpēte, atbilstoši iespējām saglabāts ēkas autentiskums. Iegūtie vēstures izpētes materiāli tiek izmantoti pagasta vēstures popularizēšanā.

Skola ir ieguvusi *Mammas dabas* vēstniecības skolas nosaukumu, pie tās plīvo ekoskolas zaļais karogs. Vilces skola ir Latvijas piļu un muižu asociācijas biedrs, aktīvi iesaistījusi Vilces muižas pili tūrisma aprītē — pili izvietots pašvaldības tūrisma informācijas punkts.

M. Ziberte

Jelgavas ģimnāzija

Skola

Jelgava, Mātera iela 44

Bijusī 15. maija vidusskola Jelgavā celta 1937. gadā pēc arhitekta V. Zēbauera projekta. Apjomā iespaidīgajai četrstāvu ēkai ir klasisku formu portiks ar slaidām un augstām kolonām. Būvformu plastika un fasāžu detaļas liecina, ka ēka ir funkcionālisma paraugs.

Jaunajā skolas ēkā, kas pacēlās četru stāvu augstumā, paredzēja izvietot 24 mācību klases, kurās ērti varētu mācīties 860–960 skolēnu, kabinetus, divas skolotāju istabas: vienu skolotāju atpūtai, bet otru ar garderobi un atsevišķu telpu vecāku pieņemšanai, bibliotēku un lasītavu. Pagrabstāvā bija paredzēta katrai klasei sava garderobe, virtuve ar plašu ēdamzāli, ko vienas maiņas laikā varētu apmeklēt 100–200 skolēnu. Bet galvenais skolas skaistums un lepnums bija aktu zāle pulciņu nodarbībām un svētku sarīkojumiem, tur bija arī neliela skatuve un balkons, šī telpa bija paredzēta 1000 cilvēkiem.

1939. gada 6. oktobrī jaunajā ēkā atskanēja pirmais skolas zvans. Mācības tajā uzsāka Jelgavas 3. pamatskolas skolēnu un skolotāju kolektīvs un daļa 4. pamatskolas skolēnu. Skola ieguva 15. maija nosaukumu.

Otrā pasaules kara laikā skolas ēka nodega, saglabājās tikai mūri, pēc kara, 1951./1952. mācību gadā, atjaunotajās telpās darbu uzsāka Jelgavas 2. vidusskola. Skolā saglabājušās sākotnējās kāpnes (autors J. Valters) un kāpņu margu metālkalumi, kas tapuši Rīgā Rātfeldera darbnīcā Jāņa Lieljukša vadībā.

Jelgavas 2. vidusskola padomju gados uzskatīta par labāko skolu Jelgavā ar plaši attīstītiem mākslinieciskās pašdarbības kolektīviem.

2003./2004. mācību gadā skola pārdēvēta par Jelgavas Valsts ģimnāziju, arī patlaban skola ir viens pazīstamākajiem izglītības un kultūras centriem Jelgavā.

Skaistkalnes vidusskola

Skaistkalnes muižas kungu māja

Vecumnieku nov., Skaistkalne, Skolas iela 5

Skaistkalnes centrā atrodas izcils baroka arhitektūras piemineklis — Skaistkalnes katoļu baznīca un klosteris, bet Skaistkalnes saimnieciskais centrs vēsturiski ir bijusi muiža. Muižas kompleksā joprojām saglabājusies kungu māja, klēts, magazīna, ūdensdzirnavas Mēmeles krastā un mūra tiltiņš. Skaistkalnes muižas pirmais īpašnieks 1489. gadā bija Heinrihs Šēnbergs, kuram to izlēņoja Livonijas ordeņa mestrs J. fon Freitāgs-Loringhofens. No pirmā īpašnieka uzvārda arī cēlies muižas nosaukums, kas vēlāk latviskots. Ap 1650. gadu muižu nopirka Johans fon Bergs-Karmels, pēc kura ierosmes 1658. gadā uzcēla katoļu baznīcu. 1738. gadā Skaistkalnes muižu nopirka Priekules un Asītes muižu īpašnieks Nikolauss fon Korfs. Korfu dzimta muižu saglabāja savā īpašumā līdz pat agrārajai reformai 1920. gadā. Muižas kungu māja celta pēc Liepājas arhitekta Maksa Paula Berči projekta (1894). Celtniecību vadīja Liepājas būvuzņēmējs Johans Vilhelms Rīge.

Kungu māja celta tā sauktajā ķieģeļu stilā, lai gan atšķirībā no citiem šā stilistiskā virziena paraugiem Latvijā raksturojama kā izteikti vienkārša un lakoniska. Tajā saglabājušies atsevišķi interjera elementi: kamīns, krāsns, griestu gleznojumi divās telpās, sānu kāpnes un durvju vērtnes. N. fon Korfa kādreizējo pieņemamo istabu grezno iespaidīgs renesanses formās darināts polihroms glazētu podiņu kamīns ar vidusdaļā iestrādātu figurālu cilni, kas attēlo ainu ar personāžiem renesanses laikmeta tērpos (Rīgas firma *Zelm & Boehm*). Diemžēl 20. gadsimta 60.—70. gados greznais kamīns bija daudz cietis no vandalisma. 2007. gadā pabeigta tā restaurācija, un tas atguva sākotnējo krāšnumu.

Griestu gleznojumi saglabājušies muižas īpašnieka pieņemamajā telpā un bijušajā ēdamzālē. Tie veidoti ar trafareta palīdzību. Gleznojumi tāpat bija daudz cietuši 20. gadsimta otrās puses pārbūvēs, kad mainīts plānojums un telpas pārdalītas ar starpsienām, bet 2007.—2008. gadā veikta to restaurācija. Izglītības pirmsākumi Skaistkalnē saistīti ar jezuītu darbības laiku 18. gadsimta pirmajā pusē, kad pie klostera darbojās klasisko zinātņu skola. 1859. gadā pie baznīcas tika uzcelta draudzes skola, bet 1877. gadā — pagasta skola. 1918. gadā pagastskolas telpās izvietojās sešu klašu pamatskola, bet 1921. gadā tā pārcelta uz Skaistkalnes muižas kungu māju. 1952. gadā Skaistkalnē izveidota vidusskola, kas joprojām saimnieko bijušajās muižas mājās.

Pēdējos gados īstenotie skolas labiekārtošanas un restaurācijas projekti gan veicinājuši audzēkņu izpratni par kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un radījuši interesi par restauratora profesiju, gan devuši iespēju jauniešiem pavadīt savu mācību laiku kvalitatīvā, kultūrvēsturiski vērtīgā un harmoniskā vidē.

Zaļenieku profesionālā vidusskola

Zaļenieku muižas pils

Jelgavas nov., Zaļenieku pag., Zaļenieki

Pils vēsture sākās, kad Kurzemes hercogs Ernsts Johans Bīrons pavēlēja izsniegt ķieģeļus jaunās pils būvei. 1774. gadā ēkas celtniecība jau bija faktiski pabeigta.

Dokumentāru ziņu par to, kas ir Zaļāsmuižas pils projekta autors, nav, bet var apgalvot, ka tas bija Kurzemes hercoga galma arhitekts Severīns Jensens. Arhitekta radītā piesātinātā un dinamiskā Zaļāsmuižas pils arhitektūra ļauj to vērtēt kā pirmo un izcilāko agrīnā klasicisma paraugu Kurzēmē.

Vestibilu un daļu pirmā stāva telpu joprojām sedz velles, otrajā stāvā daži griesti saglabājuši sākotnējās platās profilētās dzegas, kādā patrepē nejauši palicis fragments no ķieģeļu grīdas un nav nomainītas arī koka kāpnes uz bēniņiem. Otrā stāva telpās saglabājušās 18. gadsimta beigu grīdas un parketi. Vairākās izpētēs zem jaunu apmetumu kārtām zālē un dažās citās telpās otrajā stāvā atsegti sienu gleznojumi.

1795. gadā Kurzemes hercogisti pievienoja Krievijas impērijai, tās rokās nonāca arī visi hercogu īpašumi, un 1800. gadā Krievijas cars Pāvils I Zaļomuižu ar pusmuižām uzdāvināja Virtembergas princim Aleksandram Karlam Frīdriham. Viņa dēli 1850. gadā pārdeva Zaļomuižu Bornsmindes muižas īpašniekam Aleksim fon Šepingam. Jaunais īpašnieks ievērojami pārveidoja pils iekštelpas — pirmā stāva plānojumu un kāpņu telpu, saglabājot tikai vienu uzeju otrajā stāvā, nomainīja grīdas, vestibila grīdu nosedzot ar akmens plāksnēm, uzbūvēja jaunas koka kāpnes ar greznām dekoratīvu balustru margām. Zāli iekārtoja greznā neorokoko stilā, speciāli pasūtīts marmora kamīns ar Šepingu ģerboni un spoguļi zeltītā rāmī, sienas panno veida laukumos dalīja gleznotas rokaja ornamenta joslas.

Pēc agrārās reformas 1921. gadā pilī iekārtota vidusskola un ģimnāzija. 1938. gadā Zaļeniekos sāka uzņemt audzēknes četrgadīgajā mājturības vidusskolā. Otrā pasaules kara laikā pilī apmetās latviešu leģionāri, bet pēc Kurzemes cietokšņa likvidēšanas to kādu laiku izmantoja padomju armija.

Skola Zaļajāmuižā atsāka darbu 1945. gadā kā mājturības tehnikums, kopš 1947. gada skola ar dažādiem nosaukumiem sagatavoja galvenokārt lauksaimniecības speciālistus. 1990. gadā tā tika pārveidota par arodskolu, 2000. gadā — par Zaļenieku arodvidusskolu, bet 2012. gadā — par Zaļenieku profesionālo vidusskolu. Kopš 2011. gada skola uzņem audzēkņus restaurācijas programmā, kurā sagatavo mūra restauratoru asistentus.

Pils ir saglabājusi savu arhitektonisko veidolu, plānojumu un arī interjera detaļas. Vidusskola ar sabiedrisko organizāciju atbalstu pēdējos gados īstenojusi vairākus restaurācijas projektus un sagatavojusi interjera restaurācijas koncepciju ar cerību, ka darbu pilī turpinās jaunā restauratoru paaudze.

Vidzeme

Beļavas Krišjāņa Valdemāra pamatskola

Beļavas muižas kungu māja

Gulbenes nov., Beļavas pag., Pilsskola

Beļavas muižas kungu māja ir viena no vecākajām Gulbenes novadā — tā celta ap 1750. gadu. Laika gaitā mainījušies tās īpašnieki, līdz 1820. gadā muiža nonāca fon Bergu dzimtas īpašumā. Šajā laikā veikta kungu mājas pārbūve. Ir zināms, ka to darījuši vācu meistari un ka kopskats pēc veiktajiem darbiem nav īpaši mainījies. Saglabāts sākotnējais 18. gadsimta muižnieku dzīvojamās mājas izskats — taisnstūra celtne ar augstu sarkano kārniņu mansarda jumtu. Nākamās pārbūves ēkā notikušas 20. gadsimta 20. gados, kad šeit ierīkota skola. Pateicoties šīm pārbūvēm, ēkā līdz mūsdienām saglabājušies vairāki interesanti sākotnējā interjera elementi: krāsaina marmora plātņu grīdas segums vestibilā, koka kāpnes, durvis, vairākās telpās plastiski griestu veidojumi, krāsnis, iebūvēti sienas skapji un sienu paneli.

Ap kungu māju ir 6,1 hektāru liels parks, kurā ir divi dīķi. Pie viena no tiem ir pieminēklis barona iemīļotajam zirgam. Tuvākajā apkārtnē saglabājušās vairākas muižas saimniecības ēkas.

Mācības sešu klašu pamatskolā, ko izveidoja muižas kungu mājā, uzsāktas 1925. gada 1. novembrī. Pirmajā mācību gadā izveidoja četras klases ar 75 skolēniem, bet jau pēc gada — sešas klases. Ar 1950./1951. mācību gadu skolu pārdēvēja par K. Valdemāra septiņgadīgo skolu, bet no 1992. gada — par K. Valdemāra pamatskolu. 20. gadsimta 90. gadu nogalē skolā mācījās 145 skolēni.

Mūsdienās K. Valdemāra pamatskola ir Gulbenes novada domes dibināta izglītības iestāde, kuras audzēkņiem tiek piedāvāta vispārējās un speciālās pamatizglītības programma izglītojamiem ar garīgās attīstības traucējumiem, kuri integrēti vispārējās izglītības iestādē, un pirmsskolas izglītības programma. Skolā īsteno arī vairākas interešu izglītības programmas. Bērniem ir iespējas sevi pilnveidot korī, divos deju kolektīvos, dramatiskajā kolektīvā, sporta pulciņā, keramikas, plastikas un vizuālās mākslas pulciņā. Skolā mācījies kokačelnieks J. Poļaks, gleznotājs G. Krūmiņš, gleznotājs I. Klapers, bijušais Latvijas Bankas preses sekretārs E. Vējiņš.

Pašreiz skolā ir 83 izglītojamie un 13 pedagogi. Līdzīgi kā daudzām citām Latvijas lauku skolām, arī K. Valdemāra pamatskolai nākas cīnīties par savu pastāvēšanu mazā skolēnu skaita dēļ, kam joprojām ir tendence samazināties.

Beļavas muižas kungu māja jau vairākkārt ir bijusi Eiropas kultūras mantojuma dienu objekts. 1997. gadā šeit notika tematiskie pasākumi, veltīti Latvijas muižām un pilīm, bet 2006. gadā interešantiem bija iespēja iepazīt ēkas vēsturisko interjeru.

Vairākkārt Beļavas muižas kungu māja bijusi iesaistīta arī Latvijas piļu un muižu asociācijas rīkotajā akcijā «Apceļo Latvijas pilis!».

Mazsalacas vidusskola

Mazsalacas (Valtenbergu) muižas pils

Mazsalacas nov., Mazsalaca, Parka iela 30

Mazsalacas jeb Valtenbergu muižas apbūve ar parku veidojusies gleznainajos Salacas upes krastos. Tās nosaukums «Valtenbergē», domājams, cēlies no muižas īpašnieka B. Falkenberga, kurš šeit saimniekojis 16. gadsimta vidū. Zviedru karalis Gustavs Ādolfs 1621. gadā īpašuma tiesības apstiprinājis viņa pēcnācējiem. 1680. gadā muiža bija zviedru feldmaršala K. Horna īpašums. Pēc zviedru veiktās muižu redukcijas Valtenbergē nonāca valsts īpašumā, bet 1724. gadā, pēc Ziemeļu kara, saskaņā ar Pētera I izdoto likumu par vācu muižnieku īpašumu tiesību atjaunošanu to ieguva cara galma tiesas viceprezidents V. G. fon Falkerzāms. 19. gadsimta sākumā muiža nāca pūrā vienai no fon Falkerzāmu meitām, kad tā apprecējās ar majoru fon Fitinghofu. No šā laika Valtenbergē saimniekoja fon Fitinghofi.

Muižas apbūve kopumā atbilst 18. gadsimta otrajai un 19. gadsimta pirmajai pusei, bet dažas ēkas celtas arī 19. gadsimta otrajā pusē. Ansambļa kompozīcijas centrā atrodas pils, kas celta 1780. gadā muižas īpašnieka Krievijas sūtņa Saksijas kūrfirsta galmā V. G. fon Falkerzāma ierosinājumā. Tās projekta autors, domājams, ir Drēzdenes arhitekts F. A. Krubzāciuss. Trīsstāvu simetriskā ēka ir segta ar stāvu mansarda tipa jumtu. Pie pagalma ieejas izveidots neliels slēgts lievenis, bet parka pusē atrodas veranda. Abām šīm piebūvēm bija terases otrā stāva līmenī. Pils lakoniskais un cēli izteiksmīgais veidols pauž agrīnā klasicisma idejas. Pils nodedzināta 1905. gadā, un no tās palika tikai mūri. Ēkas atjaunošanas darbus vadīja arhitekts V. L. N. Bokslafs, kurš, pilnībā saglabājot skaistās ēkas ārieni, nedaudz mainīja tikai ēkas iekštelpas un skursteņu galu formu. 1932. gadā pils rekonstruēta, piemērojot pamatskolas vajadzībām (darbi uzsākti jau 1929. gadā). Pēc Otrā pasaules kara skolnieki pilī atgriezās 1946. gadā. Jumta stāva izmantošanas projekts izstrādāts 1957. gadā. Pils joprojām tiek izmantota Mazsalacas pamatskolas vajadzībām, kaut arī 1976. gadā turpat netālu uzcelta jauna skola.

J. Zilgalvis

Gulbenes 2. vidusskola

Gulbenes pamatskola

Gulbene, Līkā iela 10

Drīz pēc tam, kad 1928. gadā Gulbene ieguva pilsētas tiesības, pilsētas vadībai nācās risināt jaūtājumu par jaunas skolas celtniecību pilsētas centrā. Vecgulbenes muižas Sarkanajā pilī iekārtotā pamatskola atradās pilsētas nomalē un bija tik skolēnu pārpildīta, ka arī gaiteni bija pārveidoti par klašu telpām, skolas kanceleju un mācību līdzekļu novietnēm.

1930. gada nogalē pilsētas valde nolēma sākt darbu pie jaunās skolas projektēšanas, kam būtu jāklūst par vispārīgās kultūras veicinātāju iedzīvotāju vidū. Ēkā bija jābūt plašai zālei, kas paredzēta sporta, mūzikas, teātra un citām garīgā intelekta izpausmēm.

1934. gada 4. novembrī svinīgos apstākļos iesvētīts skolas pamatakmens un jau 1935. gada 5. oktobrī uzsāktas mācības jaunuzceltajā Gulbenes sešklašu pamatskolā. Skola būvēta pēc būvinženiera Riharda Duņēna projekta, un šai funkcionālisma stila ēkai ir simetriska galvenā fasāde ar akcentētu centrālo daļu.

Laika gaitā vairākkārt mainījies skolas nosaukums, bet 1974. gadā tā ieguva Gulbenes 2. vidusskolas nosaukumu un kļuva par vienīgo skolu Gulbenes rajonā ar krievu mācību valodu. 1996. gadā tā kļuva par divplūsmu skolu, bet no 1999. līdz 2008. gadam notika pakāpeniska pāreja uz latviešu mācību valodu. 2007. gadā skolas telpās darbību uzsāka Juridiskās koledžas filiāle, un šajā gadā skola saņēma arī sertifikātu «Vienādu tiesību un iespēju skola».

Mūsdienās Gulbenes 2. vidusskola ir Gulbenes novada domes dibināta izglītības iestāde ar vairāk nekā 470 audzēkņiem un 48 pedagogiem. Izglītojamiem tiek piedāvāta vispārējās pamatzglītības programma, speciālās pamatzglītības programma izglītojamajiem ar garīgās attīstības traucējumiem (A, B, C līmeņi), kuri integrēti vispārējā izglītības iestādē, vispārējās vidējās izglītības vispārīzglītojošā virziena un vispārējās vidējās izglītības profesionāli orientēta virziena programma komerczinībās. Skolēniem tiek piedāvātas dažādas interešu izglītības programmas: tautisko deju kolektīvi, mūsdienu deju kolektīvs, dramatiskais kolektīvs, kori, vokālie ansambļi, tautas mūzikas ansamblis, lelļu pulciņš, tautas bumbas pulciņš, jauno korespondentu skola, tehniskās modelēšanas pulciņš. Skolā darbojas jaunsargi un skolēnu līdzpārvalde. Skolā ir iedibinājušās nozīmīgas tradīcijas: 1. septembris, saulespuķu akcija «Sauli mūsu pilsētā», Skolotāju diena, 10. klašu iesvētības, Sporta dienas, Zvaigžņu spēle, valsts svētku pasākumi, «100 dienas skolā» un citas.

Gulbenes pilsētas pamatskolas ēka ir bijusi Eiropas kultūras mantojuma dienu objekts 1996. gadā, kad šis pasākums bija veltīts kultūras mantojumam Latvijā 1920.–1940. gadā.

Ojāra Vācieša Gaujienas vidusskola

Gaujienas muižas pils

Apes nov., Gaujienas pag.

Valsts īpašumā nonākusi Gaujienas muiža 18. gadsimta 20. gados izrentēta J. fon Vulfam, bet 1745. gadā cariene Elizabete to piešķīra privātipašumā Holšteinas galma maršalam B. R. fon Delvigam. 1780. gadā muižu mantoja viņa dēli, bet 1784. gadā tā kļuva par H. B. fon Rautenfelda īpašumu. 1818. gadā viņa mantinieki muižu iekārāja, bet vēlāk pārdeva to Ā. fon Vulfam — vienam no bagātākajiem Vidzemes muižniekiem. Gaujienu kopā ar citām muižām mantoja J. fon Vulfa dēls, pēc tam savukārt viņa dēls. Latvijas agrārreformas laikā Gaujienas muižu atsavināja tās pēdējam īpašniekam V. fon Vulfam. 1922. gadā Gaujienas pils piešķirta Izglītības ministrijai. Ēkas tehniskais stāvoklis bija slikts: sabojāti logi, trūka durvju, izlauztas krāsnis, ugunsgrēkā cietis jumts utt. Ne-raugoties uz šiem trūkumiem, vidusskola Gaujienas pilī savu darbību uzsāka tajā pašā gadā, tiesa gan, daļu no telpām neizmantojot. Skolas vajadzībām piešķirtas arī vairākas citas muižas ēkas. 1922. gadā Centrālā zemes ierīcības komiteja muižas aldara māju kopā ar dīķi nodeva komponista Jāzepa Vītola (1863—1948) lietošanā kā vasaras mītni, vēlāk īpašumam pievienojot arī avotu *Lauvas mute* (19. gadsimta beigas). 1930. gadā Pieminekļu valde Gaujienas pili ņēma valsts aizsardzībā, ierakstot valsts aizsargājamo pieminekļu sarakstā. Parks un pilsdrupas šajā sarakstā bija iekļautas jau agrāk — attiecīgi 1923. un 1925. gadā.

Gaujienas pils sākotnējais korpuss pārbūvēts 19. gadsimta 50. un 60. gados, uzceļot simetriskus sānu rizalītus, greznu seškolonnu jonisko portiku, kā arī mainot jumta formu. Stingri ievēroti simetriskās uzbūves principi. Taču jauncelto sānu rizalītu fasāžu risinājumā ieskanas jauna tēma — no renesanses pūra patapinātas formas. Gaujienas pils interjeri tapuši reizē ar 19. gadsimta 50. un 60. gadu pārbūvēm un sakņojas vēlā ampīra un neorokoko motīvos. Patlaban pils ēku izmanto Ojāra Vācieša Gaujienas vidusskola.

J. Zilgalvis

Druvienas pamatskola

Druvienas muižas kungu māja

Gulbenes nov., Druvienas pag.

Kungu māja, domājams, celta ap 1898. gadu, kad muiža nonāca Ādolfā fon Hēnā īpašumā. Tā bijusi vienstāva ēka ar augstu divslīpju kārniņu jumtu, kuras bēniņos bijis izbūvēts otrais un trešais stāvs ar plašu koka terasi. No ēkas sākotnējā izskata līdz mūsdienām saglabāties vienīgi apjomīgais, ar piramidālu jumtu segtais tornis, kura siluetā saskatāmas noteiktas neoromānikas pazīmes. Pārējā ēkas daļa stipri pārbūvēta 20. gadsimta 50. gadu sākumā, kad šeit ierīkoja skolu. Tad ēkai tika uzcelts otrais stāvs ar lēzenu jumtu, mainīta logu forma un dalījums. Kungu māja atrodas muižas parkā, uz kuru no visām pusēm ved senatnīgas un skaistas ozolu alejas Druvienas centrā. Tuvākajā apkārtnē saglabājušās vēl vairākas muižas apbūves ēkas.

Lai gan Druvienas muižas kungu mājā skola ir vien mazliet vairāk nekā 50 gadus, skolām pagastā ir jau gandrīz 190 gadu sena vēsture. Pirmā skola Druvienā dibināta 1824. gadā toreizējā Saltupa pusmuižā, kur bērni mācījās tikai lasīt un rakstīt. 1839. gadā uzcelta skola Druvienas bērniem *Lielvasaraudžos*, bet 1862. gadā barons fon Volfs lika uzcelt otru skolu Saltupē prūšu bērniem. 1868. gadā Druvienas bērni sāka mācīties tagadējā Vecajā skolā, kas tur darbojās līdz 1951. gadam. Mūsdienās Druvienas Vecā skola ir valsts nozīmes vēstures piemineklis un muzejs, kur ikviens var iejusties 19. gadsimta beigū un 20. gadsimta sākuma skolas gaisotnē, iepazīt cilvēkus, kas Druvienas vārdu nesuši visā pasaulē: rakstnieku un dzejnieku Jāni Poruku, literatūrzinātniekus Kārli Egli un Rūdolfu Egli, Latvijas Nacionālās operas direktoru Jēkabu Poruku, tekstilmākslinieku Jūliju Straumi, komponistu Jāni Straumi un citus. Uz Druvienas muižas kungu māju skola pārcēlās 1951. gadā, un patlaban tā piedāvā trīs izglītības programmas: pirmsskolas izglītības programmu, vispārējās pamatzglītības un speciālās pamatzglītības programmu izglītojamajiem ar garīgās attīstības traucējumiem. Skola piedāvā arī plašas interešu izglītības un brīvā laika pavadīšanas iespējas. Šeit darbojas bērnu un jauniešu popgrupa *Bukurags*, zēnu ansamblis, koris, deju kolektīvs, teātra, folkloras, sporta, jauno dabas pētnieku un kokapstrādes pulciņš. Interesentiem ir iespējams apgūt arī ģitāras, klavieru un kokles spēli. Tāpat skola aktīvi iesaistās pagasta iedzīvotāju mūžizglītības veicināšanā, rīkojot nodarbības amatu centrā. Kopš 2004. gada skolai ir savs karogs, kuru darinājusi māksliniece Lauma Krastiņa un kura veidošanā iesaistījās visi skolēni. Karogā atainotie simboli — skolas tornis, svētelis un ozoli — ir saprotami, tuvi un svēti ikvienam Druvienas skolas bērnam.

2007. un 2010. gadā Druvienas muižas kungu māja bija iekļauta arī Latvijas piļu un muižu asociācijas rīkotajā akcijā «Apceļo Latvijas pilis!».

Ernsta Glika Alūksnes Valsts ģimnāzija

Ģimnāzija

Alūksne, Glika iela 10

Ernsta Glika Alūksnes ģimnāzijas aizsākums meklējams 1910. gadā, kad nodibināta Alūksnes izglītības biedrības četru klašu proģimnāzija zēniem un meitenēm. Skolas vajadzībām pārbūvēta namsaimniekam Eduardam Ellenbergam piederošā ezermalas stallja ēka, kurā ģimnāzija atradās līdz 1929. gadam. Vēlāk tā pārceļas uz ēku Jāņkalna ielā 38. Telpām kļūstot par šaurām, nolemts celt jaunu, modernu skolas ēku.

Ģimnāzijas jaunā ēka celta 1938.–1939. gadā pēc arhitektes Elzas Melderes-Ziemeles (Alūksnes ģimnāzijas absolventes) projekta. Tā ir spilgts funkcionālisma stila skolu arhitektūras paraugs. Ģimnāzija ir četrstāvu taisnstūra plāna mūra ēka ar divstāvu zāļu korpusa piebūvi un galvenajā fasādē izceltu kāpņu telpas izbūvi. Galvenā ieeja akcentēta ar plakanu taisnstūrveida portālu un kāpnēm. Ēkai ir skaidrs, vienkāršs iekštelpu plānojums un askētiska fasāžu apdare. 20. gadsimta 90. gados ēkai uzcelta liela pagalma piebūve.

Pirmais skolas pārzinis bija A. Bieziņš, ievērojamākie direktori: A. Aizpurītis, A. Ķīsis, K. Lācis, A. Priede, G. Stradiņš. Patlaban skolu vada direktore Daina Dubre-Dobre.

D. Ķībilda

Cēsu internātpamatskola – rehabilitācijas centrs

Cēsu Bērzaimes ģimnāzija

Cēsis, Bērzaimes iela 34

Savu nosaukumu ģimnāzija ieguvusi no Cēsu pilsētai rietumpusē izvietotās nelielās bērzu birztalu ieskautās Bērzaimes muižiņas. 1826. gadā to savā īpašumā ieguva pedagogs Alberts Holanders (1796–1868), kurš tajā pašā gadā uz šejieni no Vecbrenguļiem pārcēla savu privāto ģimnāziju. Sākumā skolā bija tikai jaunākās klases, bet no 1837. gada tajā jau bija pilns ģimnāzijas kurss. Trīsdesmit sešos gados A. Holandera vadībā Bērzaimes ģimnāzija kļuva par vienu no labākajām vidējām mācību iestādēm visā Krievijas impērijā. Mācību valoda bija vācu, un ģimnāzijā uzņēma tikai zēnus. 1880. gadā Bērzaimes ģimnāziju nopirka Vidzemes bruņniecība, kas laikā no 1880. līdz 1882. gadam uzcēla pašreizējo monumentālo sarkano ķieģeļu mūra skolas ēku, skolotāju dzīvojamo māju, direktora dzīvojamo māju (sagrauta Pirmajā pasaules karā) un saimniecības ēkas. Ēkas cēla pazīstamais latviešu būvmeistars Jānis Meņģelis. Daļu līdzekļu celtniecībai no valsts kases piešķīra Krievijas ķeizars Aleksandrs II, tāpēc skola ieguva nosaukumu Vācu Vidzemes bruņniecības Aleksandra II ģimnāzija. Tā pastāvēja līdz Pirmajam pasaules karam. Kara laikā skolas telpās mitinājās Krievijas 12. armijas štābs un kazaku vienība, kas pirmā un otrā stāva klasēs turēja zirgus. 1920. gadā ēkā darbu sāka Cēsu Bērzaimes Valsts ģimnāzija, bet 1925. gadā tai pievienoja Cēsu meiteņu ģimnāziju, un apvienoto skolu nosauca par Cēsu Valsts vidusskolu. No 1929. līdz 1938. gadam to atkal sauca par Cēsu Valsts ģimnāziju. 1938. gadā ģimnāzija pārcēlās uz jaunuzcelto ēku Ruckas kalnā. Atbrīvotajās telpās no Rīgas pārcēlās Skolotāju institūts, kas pastāvēja no 1938. līdz 1940. gadam. Otrā pasaules kara laikā ēkā bija vācu karavīru slimnīca, bet no 1945. līdz 1954. gadam – Cēsu Skolotāju institūts. Pēc Skolotāju institūta slēgšanas Bērzaīnē atvēra Cēsu sanatorijas meža skolu, kas, tagad saukta par Cēsu internātpamatskolu – rehabilitācijas centru, darbojas joprojām. Skola kļuvusi par otrajām mājām Latvijas bērniem ar bronhiālo astmu un citām plaušu saslimšanām.

Bērzaīnē dažādos laikos mācījušies komponists A. Kalniņš, ķīmiķis P. Valdens, arhitekts T. Punšels, ķirurgs E. Bergmanis un citi ievērojami Latvijas inteliģences pārstāvji. Pēc Otrā pasaules kara Cēsu Skolotāju institūtā mācījušies ievējamie latviešu kordiriģenti brāļi Imants un Gido Kokari. Pirms Otrā pasaules kara par skolotājiem strādājuši rakstnieks E. Aistars, komponists H. Pavasars, Lāčplēša ordeņa kavalieris A. Ameriks.

Litenes pamatskola

Litenes muižas kungu māja

Gulbenes nov., Litenes pag., Litene

Stāvajā Pededzes krastā klasicisma stilā būvētās Litenes muižas kungu mājas celtniecība pabeigta 1818. gadā. Ārēji šī ēka attāli līdzinājās askētiskajai fon Volfu dzimtas kungu mājai Jaunlaicenes muižā. 1905. gadā pili nodedzināja un pēc tam atjaunoja vienkāršotā izskatā. Abās pusēs pilij ir saimniecības ēkas, kas puslokā izvietotas ap parādes pagalmu. Muižas apbūvē saglabājušās gandrīz visas saimniecības ēkas. 11,5 hektāru lielajā ainavu stila parkā stādīti gan vietējo, gan introducēto sugu koki un krūmi. Fon Volfu dzimta muižā saimniekoja līdz agrārreformai, bet 1920. gadā kungu māja tika piešķirta skolas vajadzībām. Telpu pārkārtošanas darbi kavējās, un mācības šajā ēkā uzsāktas tikai 1925. gada rudenī. Tolaik skolā mācījās 205 bērni.

1938. gadā iesvētīts par Litenes krājaizdevumu sabiedrības līdzekļiem veidotais skolas karogs, kurā redzama skola kalna galā un Pededze tā piekājē. Otrā pusē rakstīti zīmīgi vārdi «Turi darbu svētu un sirdi skaidru». Šis vēsturiskais karogs tagad glabājas Gulbenes novada vēstures un mākslas muzeja krājumos.

1944. gadā Litenes sešgadīgo pagastskolu pārveidoja par vidusskolu. Pirmajos pēckara gados tā bija vienīgā vidusskola plašā apkaimē. Skolā strādāja tādi izcili pedagogi kā Reinis Liepiņš, Sergejs Duks, Jānis Ūdris u. c.

Ar 1961./1962. mācību gadu vidusskola pārveidota par astoņgadīgo skolu, bet 1992. gadā ieguva Litenes pamatskolas nosaukumu. Skola īsteno vispārējās pamatizglītības programmu, kā arī speciālās pamatizglītības programmu izglītojamajiem ar mācīšanās traucējumiem. Patlaban skola audzēkņu skaita ziņā ir viena no mazākajām Gulbenes novadā — tajā mācās 61 skolēns un strādā 14 pedagogi. Ar 2011./2012. mācību gadu skolā darbojas Gulbenes novada vakara (maiņu) vidusskolas Litenes konsultāciju punkts, kurā strādājošiem lauku jauniešiem piedāvātas vidējās izglītības iegūšanas iespējas tuvāk savai dzīvesvietai.

Skolā notiek daudzveidīgs ārpusklases darbs, kas papildina un padara interesantāku mācību procesu. Darbojas koris un divi ansambļi, trīs tautisko deju kolektīvi, sporta, kokapstrādes un teātra pulciņš, kā arī Litenes 568. mazpulks. Skolā ir savs muzejs un arī 2005. gadā veidotais karogs, kas gan atšķiras no vēsturiskā.

1997. gadā Litenes muižas kungu māja piedalījās Latvijas muižām un pilīm veltītajās Eiropas kultūras mantojuma dienās. Tā piedalījies arī Latvijas piļu un muižu asociācijas rīkotajā akcijā «Apceļo Latvijas pilis!».

Valmieras Valsts ģimnāzija

Valmieras Skolotāju seminārs

Valmiera, Leona Paegles iela 40

19. gadsimta beigās pieauga latviešu studētgrībētāju skaits, bet nebija pietiekami daudz iestāžu, kurās varēja iegūt skolotāja izglītību. Rīgas Skolotāju semināra valde vēlējās iegādāties zemes gabalu celtniecībai ārpus semināra ēkas. Valmieras valde un dome piesolīja valdībai plašu zemes gabalu skaistā vietā pie Gaujas ēkas celtniecībai.

Ēkas arhitekts ir Aleksejs Kizelbašs, un tās pamatakmens likts 1901. gada 9. maijā. Projekts veidots tā, lai skolas ēka veidotu burtu E formu — no vārda «evaņģēlijs». Tā ir divstāvu dzelteno ķieģeļu mūra celtnie ar simetrisku apjoma telpisko kompozīciju, labi saglabājušos plānojuma struktūru un eklektisma formās risinātu greznu fasāžu apdari. Ēka celta kompleksā ar pārējām semināra vēsturiskajām ēkām un ir ansambļa sastāvdaļa. Semināra ēkai ir divi stāvi un pagrabstāvs. Sākotnēji pirmais stāvs bija paredzēts skolēnu mācību procesam, bet otrais stāvs — skolas internātam: pasniedzēju dzīvokļiem, audzēkņu guļamistabām un arī lūgšanu kapelai.

Seminārs sāka darboties 1902. gada 17. jūlijā. 1902. gada rudenī tajā uzņēma 40 audzēkņus, taču 1903./1904. gadā notika semināra reforma un bija iespējams uzņemt divreiz lielāku skaitu audzēkņu. Visvairāk seminārā mācījās latviešu studenti, bija arī igauņu un krievu studenti.

Pirmā pasaules kara laikā semināra ēkā tika ierīkota kara slimnīca un mācības notika sieviešu ģimnāzijas telpās. 1917./1918. mācību gads iesākās Valmierā, bet jau 1917. gada rudenī Valmieras Skolotāju seminārs pārcelts uz Sīzraņu. 1918./1919. gadā semināru skāra lielas grūtības, mācības notika neregulāri, bet 13 audzēkņi tomēr pabeidza kursu. Šis mācību gads Valmieras Skolotāju semināram bija pēdējais. Visā pastāvēšanas laikā semināru pabeidza 520 audzēkņu. Seminārā mācījušās vairākas Latvijas vēsturē ievērojamas personības: gleznotājs G. Klucis, literāti L. Paegle, J. Ezeriņš u. c. Vidusskolu beiguši Eiropas komisārs A. Piebalgs, literāti V. Cedriņš, M. Birze, T. Skrīna, D. Sirmā.

1920. gada rudenī bijušajā Valmieras Skolotāju semināra ēkā izveidota Valmieras Valsts vidusskola, apvienojot Valmieras zēnu reālskolu un meiteņu ģimnāziju. 1925. gadā skola ieguva Valsts ģimnāzijas nosaukumu. Otrā pasaules kara laikā ģimnāzijā bija iekārtota vācu karavīru lazarete.

1949. gadā skola nosaukta par Valmieras 11 varoņu komjauniešu vidusskolu. Nosaukums vēlāk vairākkārt mainīts, līdz 2004. gadā skola atguva savu vēsturisko nosaukumu — Valmieras Valsts ģimnāzija. 2012. gadā tika veikti vērienīgi Valmieras Valsts ģimnāzijas ēkas rekonstrukcijas darbi, uzlabota arī ēkas energoefektivitāte.

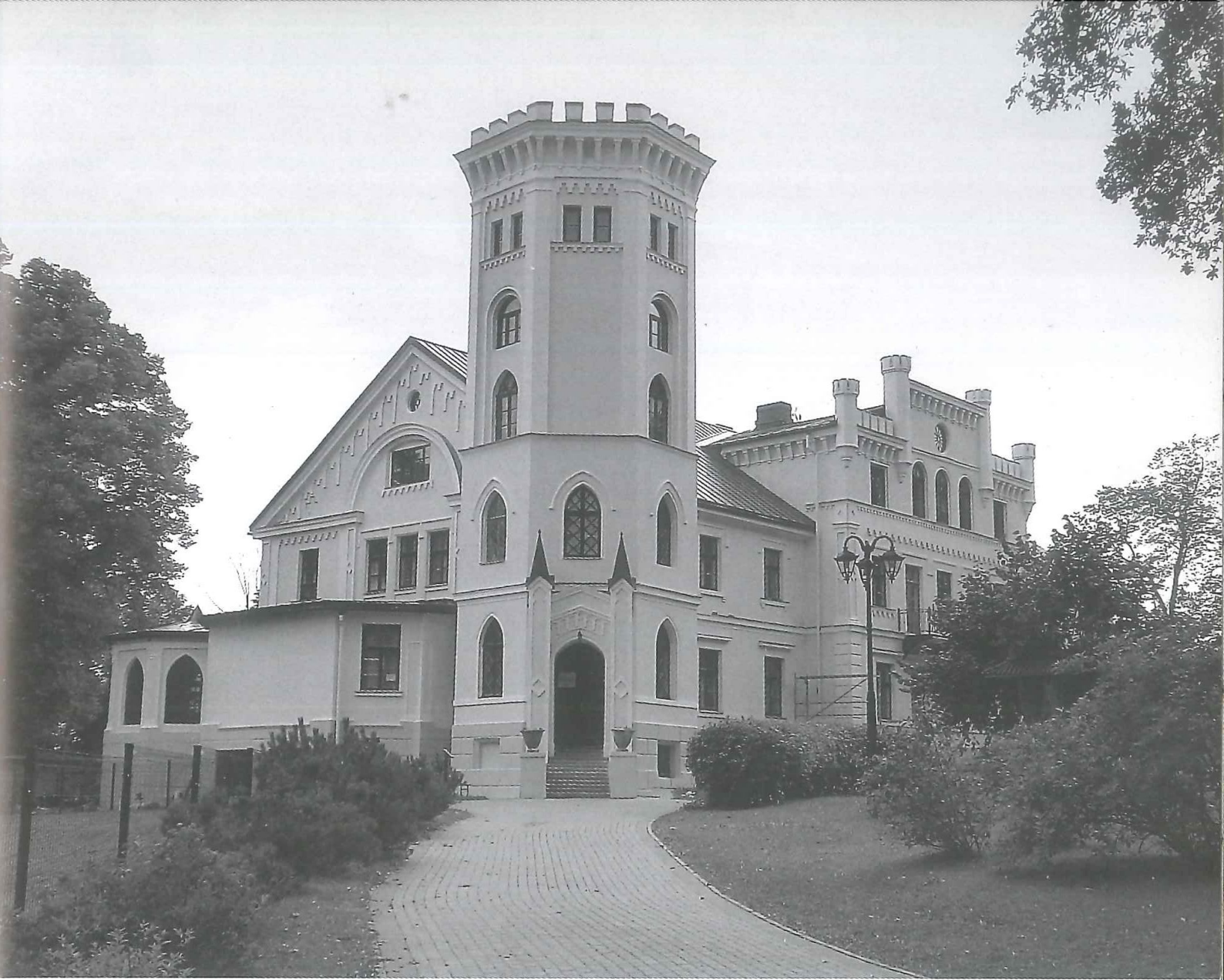
Gulbenes novada Valsts ģimnāzija

Gulbenes Valsts komercskola un arodskola

Gulbene, Skolas iela 10

1927. gadā Gulbenē svinīgos apstākļos likts pamatakmens skolas ēkai. Vietu skolai izvēlējās nomaļā vietā lielā Emzes parka malā. Pēc arhitekta I. Blankenburga projekta uzceltā Valsts komercskola un arodskola asociējas ar 19. gadsimta sākuma klasicisma pilīm. Arhitekts it kā spēlējas ar klasiskajām formām, improvizē, taču vienlaikus pakļaujas sava laika kompozīcijas pamatprincipiem. Tas jūtams arī citos I. Blankenburga skolu projektos. Gulbenes skola ir simetriska trīsstāvu ēka ar divslīpju jumtu, kura gali nošļaupti. Galvenās fasādes centrālo daļu izceļ piecu ailu asu rīzalīts ar trīsstāva frontonu, kura centrā likts pusapļa logs. Pirmā stāva ārsienas ir rustotas, kas vēl vairāk tuvina ēku klasicisma paraugiem. Par to pašu liecina atsevišķu logailu sandriki un slēgakmeņu motīvi. Pateicoties ģimnāzijai, ēka ir sakopta un papildina bagāto Gulbenes 20. gadsimta 20.-30. gadu arhitektūras mantojumu.

J. Zilgalvis

Lizuma vidusskola

Lizuma muižas pils

Gulbenes nov., Lizuma pag., Lizums

Viena no sakoptākajām vietām Vidzemē ir Lizuma muiža, kuras apbūves centrs ir muižas pils, tagadējā Lizuma vidusskola. Ēka celta pēc 1836. gada, kad muižā saimniekoja barons O. J. G. fon Volfs. 1854. gadā (vai arī 1864. gadā) pils gotizēta, savam laikam raksturīgā veidā izmantojot Tjūdoru gotikas formas, tās lokalizējot. Ēkas apjomu palielināja liels piecstāvu poligonāls tornis un erklers ar smailloka arkām, kā arī citas mazāk veiksmīgi izveidotas ēkas daļas tās aizmugurē. Centrālā rizalīta frontons nomainīts ar kāpienveida zelmini, kura kāpienu šķautnes rotā tornīši. Fasādi bagātina arī dzegas arkatūra un logailu arhivoltas. Jaunajiem dekora elementiem blakus saglabāti agrākie klasicisma arhitektūras formās: sandriki, stūru rusti, dzegas, kas būtiski netraucēja uztvert ēkas gotisko noskaņu apjoma kompozīcijā, bet arhitektoniski dekoratīvais ietērps ar sevišķām kvalitātēm neizcēlās. Lizuma muižas pilī saglabājusies vairāku telpu mākslinieciskā apdare, piemēram, Zilajā (Mednieku) zālē sienas rotā koka paneļi, griesti ir kasetēti un pasiju krustpunktos likti nokareni «čiekuri». Laika gaitā atbilstoši iespējām veikta vairāku iekštelpu restaurācija, sakopta apkārtnē un skola turpina rūpēties par vēsturisko ēku. Skola pils ēkā atrodas kopš 1937. gada, kad tur darbu uzsāka Lizuma sešgadīgā pamatskola.

Latgale

Skrudalienas pamatskola

Skola

Daugavpils nov., Skrudalienas pag., Skrudaliena

Jau iztālēm Latgales krāšņajā ainavā redzams liels nams — Skrudalienas pamatskola. Tā ar vērienu celta 20. gadsimta 30. gados. Bērnu šeit bija daudz, dzīves labklājība plauka, un nākotnē iezīmējās plašas perspektīvas. Varenajai ēkai bija trīs stāvi un augsts cokolstāvs. Tās apjomu sedza stāvs divslīpju jumts, kura gali bija nošļauti. Galvenās ieejas fasādes centru akcentēja septiņu ailu asu mezonīns ar trīsstūra frontonu, zem tā atradās tikpat daudzu asu logailas, ko no abām pusēm iezīmēja rusti. Galvenā ieeja bija akcentēta ar portiku, un durvju aillas ar virsdurvju logu augšpusē bija veidotas pildīņu konstrukcijā. Ēkas gala fasādes arī bija bagātas ar logailām, tās virknētas visos četros stāvos. Tas viss saglabājies līdz mūsdienām, un ēka labi iekļaujas ainavā, to papildina bērnu rotaļu un sporta laukumi, kā arī labiekārtojuma elementi. Ēkas arhitektūrā izmantotas apkārtējai kultūrvēsturiskajai videi tradicionāla apjoma formas, materiāli, taču stilistiskā kopnoskaņa gan uzreiz ļauj noteikt ēkas celšanas laiku.

J. Zilgalvis

Viļakas Valsts ģimnāzija

Skola

Viļakas nov., Viļaka, Pils iela 11

Viļakas (Marienhauzenas) muižas apbūve veidojusies 16. gadsimtā stārasta J. Hilzena laikā. Vēlāk (laikā no 16. gadsimta līdz 20. gadsimta sākumam) muižas īpašnieki vairākkārt mainījies. 19. gadsimta beigās Viļakas muiža bija viena no trim lielākajām Latgales muižām, tā pastāvēja līdz 1918. gadam, kad kungu māja un pārvaldnieka māja nodedzinātas. Uz kungu mājas pamatiem 1929.–1931. gadā skolas vajadzībām uzcēla jaunu taisnstūra apjoma trīsstāvu ēku ar klasicisma stila iezīmēm. Ēkas galveno fasādi akcentē divkolonnu ieejas portiks ar balkonu virs tā. Ēkas pagalma pusē tās būvapjoms risināts, veidojot poligonālu izvirzījumu ar ieejas mezglu un lieveni. Pirmā stāva ārsienas klāj rustojums, bet ēkas otrā un trešā stāva stūrus akcentē apmetumā veidoti stūru rusti. Viļakas Valsts ģimnāzija kā humanitārā tipa ģimnāzija darbību uzsāka 1931. gadā, ģimnāzijas atribūtika bija karogs ar devīzi «Domas, darbus Tēvzemei». 1943. gadā skolas telpās ierīkots vācu armijas kara hospitālis. Ēka Otrā pasaules kara laikā stipri izpostīta, bet vēlāk atjaunota. 1944. gadā Viļakas Valsts ģimnāzija pārdēvēta par Viļakas pilsētas vidusskolu. Vairākkārt pārbūvējot ēku, ir zudušas oriģinālās detaļas, bet saglabāties vēsturiskais pagrabstāvs ar plašām telpām zem visas ēkas, aktu zālē — dekoratīvā griestu apdare, vēsturiskie koka iekšdurvju komplekti, flīžu un dēļu grīdas, iekšējās kāpnes ar dekoratīvām metālkaluma margām un koka rokturi. Ēkai pagalma pusē 1973.–1980. gadā uzcelta jauna piebūve. 1996. gadā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta lēmumu skolai atjaunots vēsturiskais Viļakas Valsts ģimnāzijas nosaukums. Patlaban Viļakas Valsts ģimnāzija piedāvā apgūt piecas izglītības programmas.

Gaigalavas pamatskola

Bikavas muižas apbūve

Rēzeknes nov., Gaigalavas pag., Gaigalava

Bikavas muižas nosaukums hronikās minēts jau 17. gadsimtā. Muižas kompleksā ietilpa kungu māja un brīva plānojuma parks, kurā atradās 1820. gadā celtā mūra kapela, pārvaldnieka un kalpu māja, vairākas saimniecības ēkas un staļļi, kuros muižnieks turējis zirgus. Kungu māja celta 18. gadsimta beigās un 19. gadsimta sākumā. Ēka bijusi ar plašiem pagrabiem. Sākotnēji tā bijusi taisnstūra plāna klasicisma stila vienstāva mūra garenbūve. Galvenā fasāde sadalīta ar plakaniem pilastriem, starp tiem taisnstūra formas logi ar pusloka pārsedzi. 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā ēka pārbūvēta, pret parku vērstajā fasādē iebūvēti vairāki logi ar smailloka pārsedzi. 20. gadsimta 20.-30. gados pēc 1905. gada ugunsgrēka kungu māja atjaunota, un 1936. gadā tai uzcelts otrais stāvs. 1937. gadā muižas kungu māja vēlreiz pārbūvēta un tajā atvērta Gaigalavas sešu klašu pamatskola (1925. gadā Bikavas pagasts pārdēvēts par Gaigalavas pagastu). 20. gadsimta 50. gados uz muižas veco staļļu mūra pamatiem uzcēla koka ēku skolas internātam. 1959. gadā Gaigalavas pamatskola pārdēvēta par Gaigalavas vidusskolu. 20. gadsimta 80. gados skolas telpas izremontētas, ierīkots ūdensvads un centrālā apkure. 2006. gadā remontētas kungu mājas fasādes, nomainīti logi un durvis. Pašlaik Bikavas muižas ēkās — kungu mājā un staļļos — darbojas Gaigalavas pamatskola.

V. Platpīre

Bērzpils vidusskola

Bērzpils skola

Balvu nov., Bērzpils pag., Dārza iela 12

Pirmā skola Bērzpilī dibināta 1867. gadā. Tā bija tautskola, kurā mācījās 35 skolēni. Tagadējo Bērzpils vidusskolas ēku pēc J. Riekstiņa projekta sāka celt 1937. gada 2. jūnijā, un 1938. gada 21. septembrī tā nodota ekspluatācijā. Skola ir taisnstūra plāna trīs stāvu būve ar rīzālītu ziemeļu fasādē un ieejas portiku, virs ieejas portika uzbūvēts balkons ar vienkārša risinājuma metāla margām. Sākotnēji skolas ēka celta kā pamatskola, nodrošinot izglītības iespējas 1.–6. klašu skolēniem. Otrā pasaules kara laikā skolas ēka izpostīta, bet vēlāk atjaunota. Remontdarbos daļēji zudušas oriģinālās detaļas, atsevišķas būvkonstrukcijas, bet saglabāties telpu plānojums, daudzas oriģinālās iekšdurvis, kāpnes ar dekoratīvām metālkaluma margām un koka rokturiem. 1947. gadā skola pārdēvēta par septiņgadīgo pamatskolu, bet 1948. gadā tai piešķirts Bērzpils vidusskolas nosaukums. 1950. gadā notika pirmais vidusskolas izlaidums, kurā atestātu par vidējās izglītības iegūšanu saņēma 23 jaunieši. Sākotnēji skola projektēta un būvēta 280 bērniem, bet tās tuvumā dzīvoja vairāk nekā 340 skolas vecuma bērnu, tāpēc pieņemts lēmums par ceturto (bēniņu) stāva būvniecību, projekts īstenots 20. gadsimta 60. gados. 2012. gadā Bērzpils vidusskola pēc centralizēto eksāmenu rezultātiem un olimpiāžu sasniegumiem atzīta par labāko lauku skolu Latvijā. Pašlaik Bērzpils vidusskolā skolēniem ir iespējams apgūt piecas mācību programmas.

A. Stepanova, V. Platpīre

Malnavas koledža

Malnavas muiža

Kārsavas nov., Malnavas pag., Malnava

Malnavas muiža uzbūvēta tagadējā Kārsavas novadā, Malnavas pagasta centrā. Sākotnēji tā bija Cecinas (Saļņevas muiža) pusmuiža un līdz 1724. gadam piederēja Hilzenu dzimtai. Kļūstot par Inflantijas vaivadijas Viļakas trakta vecāko (stārastu), Jans Hilzens no sava tēva mantoja īpašumus, kuru kopplatība bija 163 777 hektāri. Hilzena meitai Jadvigai apprecoties ar grāfu Janu Šadurski, Malnava kļuva par Šadursku dzimtas īpašumu, kas dokumentos minēta 1774. gadā. Viņu saimniecības laikā iestādīts parks 18 hektāru platībā (kopā ar Ziedoni – parka otrā daļa). 1784. gada ģenerālmērīšanas laikā Malnava kā atsevišķa muiža piederēja brāļiem Josifam un Ksaverijam Šadurskiem. 1842. gadā Ksaverija Šadurska dēli Nikolajs un Vincents savu īpašumu sadalīja divās daļās – Malnavas un Cecinas (Saļņevas) muižās. Pēc tam, kad Nikolaja Šadurska ģimene atstāja Malnavu, muižu pārvaldīja grāfa palīgs. 1878. gadā Malnavas muižu iegādājās Juliuss von der Ropps.

1906. gadā muižu iegādājās S. F. Agarkovs. 1906. gada beigās Malnavā ieradās soda vienības un dragūni, sākās cilvēku medības, sišana un aresti. Īsi pirms Pirmā pasaules kara sākuma Agarkovs Malnavas muižu pārdeva Krievijas impērijas armijas ģenerālleitnanta Ivana Svečina sievai Ļubovai Svečinai. Svečini paši nav dzīvojuši Malnavā, bet gan Pēterburgā. 1920. gadā Malnavas muiža ar 12 402 hektāriem bija viena no lielākajām valsts zemes fondā ieskaitītajām Latvijas muižām. Bijušajā muižas centrā iekārtoja Latgales lauksaimniecības skolu (tagad Malnavas koledža). 1928. gadā ēkai piebūvēti sānu korpusi, pielāgojot lauksaimniecības skolas vajadzībām. No saimniecības ēkām saglabājusies 19. gadsimta pirmajā pusē celtā klēts klasicisma stilā ar diviem četru kolonnu portikiem galvenajā fasādē, kā arī vīna māja un saimniecības ēkas.

Kopš 20. gadsimta 20. gadiem bijušajā Malnavas muižā darbojas izglītības iestāde. Malnavas koledža ir pirmā līmeņa profesionālās augstākās un vidējās izglītības iestāde, kas dibināta 1921. gada 10. oktobrī kā Latgales lauksaimniecības vidusskola. Izglītības iestāde savu nosaukumu mainījusi septiņas reizes: Latgales lauksaimniecības vidusskola (1921–1936), Valsts Malnavas lauksaimniecības vidusskola (1936–1944), Malnavas lauksaimniecības tehnikums (1944–1964), Malnavas sovhoztehnikums (1964–1990), Malnavas lauksaimniecības tehnikums (1990–1992), Valsts Malnavas lauksaimniecības tehnikums (1992–2003), kopš 2003. gada Malnavas koledža.

J. Bozovičs, V. Platpīre, Dz. Bukeviča

Sutru pamatskola

Skola

Līvānu nov., Sutru pag., Sutri

Pēc vietējo iedzīvotāju nostāstiem, tagadējais Sutru ciems izveidojies pēc Pirmā pasaules kara, kad tajā apmetušies dzīvot karagūstekņi un ievainotie itāļu karavīri, kas nosaukuši ciemu senas Itālijas pilsētas vārdā, kurā tie dzīvojuši savā dzimtenē.

Skola Sutros izveidojusies 20. gadsimta 30. gadu sākumā, savienojot Kļausolas un Kauparnieku četrklašu pamatskolas un pārveidojot tās par vienu sešklašu Sutru pamatskolu. Sākumā skola darbojusies privātmājā, taču, palielinoties skolēnu skaitam, skolas telpas kļuvušas par šaurām. Ar Vārkavas pagasta valdes centieniem 1935. gadā netālu no esošās skolas klajā laukā uzsākta jaunā skolas nama būvniecība. Celtniecības materiālus — ķieģelus un kokmateriālus — pieveduši ar zirgu pajūgiem no Nīcgales un Līvāniem. 1937. gada 16. janvārī, klātesot ap 3000 Vārkavas un apkārtnējo pagastu iedzīvotāju, jaunā skolas ēka iesvētīta un nodota sabiedrības vajadzībām. Jaunais skolas nams bija rotāts ar valsts karogiem un zaļumu vītņēm. Pie tā bija izveidoti goda vārti ar uzrakstu «Tautskola — valsts stūrakmens».

Skola būvēta kā taisnstūra plāna divstāvu mūra ēka, kuras galveno fasādi akcentē centrālais rizalīts ar frontonu un arhitektoniski veidotu ieejas portālu. 1963. gadā vēsturiskajam būvapjomam rietumu galā uzcelta divstāvu piebūve. Pēdējā desmitgadē skolai nomainīti logi, siltinātas sienas, mainīts jumta segums, veikts iekštelpu remonts. Neraugoties uz laika gaitā veiktajiem remontiem, Sutru skolas vēsturiskajai ēkai ir saglabāts sākotnējais būvapjoms, plānojums, fasādes arhitektoniskais veidols, logailu izmēri un dalījums.

V. Brice

Galēnu pamatskola

Riebiņu nov., Galēnu pag., Galēnu c., Skolas iela 11

Pirmā skola Galēnos dibināta 1866. gadā. Tā atradusies jaunuzceltā mājā, un togad skolā mācījušies 26 zēni. Ar katru gadu skolēnu skaits palielinājies. 1906. gadā Galēnos darbojušās jau vairākas skolas: tautskola, pareizticīgo draudzes skola, lasīšanas skola. 1920./1921. mācību gadā tautskolas nosaukums mainīts — to pārdēvēja par Vidsmuižas pirmās pakāpes pamatskolu, kas pēc pieciem gadiem pārveidota par sešu klašu pamatskolu. Drīz vien skolas telpas kļuva par šauru, un 1936. gadā Vidsmuižas pagasta valde uzsāka sešklašu pamatskolas divstāvu ēkas jaunbūvi. Jau nākamajā mācību gadā skolā uzsāktas mācības, bet 1938. gadā ēkas būvniecība bija pilnībā pabeigta un tā iesvētīta.

Vidsmuižas (Galēnu) skolas ēku būvēja būvuzņēmējs Krūmiņš pēc arhitekta A. Pavlova projekta. Tā ir taisnstūra plāna divstāvu mūra ēka uz akmens mūra pamatiem. Ēkas galvenā fasāde ir simetriska, ar masīviem sānu rīzalītiem, ko rotā pilastrī, ārsienas apmestas, krāsotas.

Šajās telpās Galēnu pamatskola darbojas arī patlaban. Skolai vairākkārt mainījies nosaukums — tā ir bijusi Vidsmuižas septiņgadīgā skola, Vidsmuižas vidusskola, Galēnu astoņgadīgā skola, Galēnu deviņgadīgā skola, bet no 1992. gada līdz šodienai ir Galēnu pamatskola.

Lai arī laika gaitā vēsturiskajai ēkai veikti remontī — mainīti logi, jumta segums, remontētas iekštelpas —, tā pilnībā saglabājusi savu sākotnējo būvapjomu un ēkas arhitektonisko risinājumu. Iekštelpās ir saglabātas galvenās un sānu kāpnes, vairākas vēsturiskās durvis, arī telpu sākotnējais plānojums.

V. Brice

EIROPAS KULTŪRAS MANTOJUMA DIENAS 2013

